

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Методичні вказівки до виконання курсової роботи
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”
галузі знань 07 “Управління та адміністрування”
спеціальності 071 "Облік і оподаткування”
заочної форми навчання

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
бухгалтерського
обліку,
оподаткування та
аудиту
протокол №3
від 5.10.2017 р.

ЧЕРНІГІВ ЧНТУ 2017

Бухгалтерський облік. Методичні вказівки до виконання курсової роботи для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” галузі знань 07 “Управління та адміністрування” спеціальності 071 “Облік і оподаткування” заочної форми навчання. Укл.: О.Ю. Акименко - Чернігів: ЧНТУ, 2017. – 88 с.

Укладачі: Акименко Олена Юріївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту ЧНТУ

Відповідальний за випуск: Маргасова Вікторія Геннадіївна,
доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту ЧНТУ

Рецензент: Сидоренко Олександр Олексійович
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту ЧНТУ

ЗМІСТ

Вступ	4
1 Структура навчальної дисципліни	6
2 Зміст навчальної дисципліни	7
3 Загальні вимоги до вибору теми курсової роботи	9
4 Структура курсової роботи й технічні вимоги до її оформлення	11
4.1 Структурні елементи курсової роботи та вказівки до їх змістового наповнення	11
4.2 Оформлення списку використаних джерел	16
4.3 Правила оформлення курсової роботи	16
5 Критерії оцінки знань студентів при захисті курсової роботи	18
Список використаних джерел	19
Додатки	24
Додаток А – Перелік тем курсових робіт з дисципліни «Бухгалтерський облік»	25
Додаток Б - Зразок оформлення титульного аркуша	28
Додаток В - Зразок оформлення змісту курсової роботи на тему «Облік амортизаційних відрахувань основних засобів»	29
Додаток Д – Зразок організаційно-управлінської структура (ТОВ «Красноколядинське»)	30
Додаток Ж – Зразок структури бухгалтерської служби (ПрАТ «Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня»)	31
Додаток З – Зразок посадової інструкції головного бухгалтера	32
Додаток К - Зразок Положення про бухгалтерію	37
Додаток Л - Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у курсовій роботі	43
Додаток М - Заходи щодо вдосконалення системи бухгалтерського обліку на підприємстві	47
Додаток Н – Форми фінансової звітності (Додаток до НСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)	48
Додаток П - Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності [18]	59

ВСТУП

Метою дисципліни «Бухгалтерський облік» є засвоєння студентами знань з теорії і практики ведення бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм власності та різних видів економічної діяльності.

Завданням дисципліни «Бухгалтерський облік» - є формування системи теоретичних знань з бухгалтерського обліку і набуття студентами практичних навичок ведення бухгалтерського обліку на підприємствах різної галузевої підпорядкованості, від документального оформлення господарських операцій, ведення облікових реєстрів до складання фінансової звітності.

Відповідно, метою дисципліни є підготовка фахівців за спеціальністю «Облік і оподаткування» до ефективного використання знань з бухгалтерського обліку на підприємствах різних організаційних форм та форм власності.

Після вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» студенти повинні знати:

— основні поняття та наукові основи дисципліни «Бухгалтерський облік»;

— закономірності, принципи та методи вивчення бухгалтерського обліку;

— основні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання у сфері бухгалтерського обліку;

— План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу та зобов'язань підприємств та організацій ;

— вимоги до змісту первинного, поточного та підсумкового обліку;

— порядок складання форм фінансової звітності;

— порядок організації бухгалтерського обліку необоротних активів, запасів, грошових коштів, розрахунків та інших активів; власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень; витрат діяльності; доходів за видами діяльності; фінансових результатів;

— порядок подання фінансової звітності.

вміти:

— відображати господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку;

— здійснювати відповідні розрахунки, перевірку та обробку документів;

— за даними реєстрів бухгалтерського обліку складати фінансову звітність;

— вміти організовувати бухгалтерський облік та роботу бухгалтерської служби;

— застосувати набуті знання в практичній роботі.

Курсова робота з дисципліни «Бухгалтерський облік», як вид самостійної навчально-наукової роботи з елементами дослідження, виконується студентами заочної форм навчання напряму підготовки 071 «Облік і оподаткування» з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних за час вивчення курсу, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання: вивчення технології облікового й аналітичного процесів; вивчення бухгалтерського обліку на підприємстві; розробка заходів та рекомендацій для удосконалення ведення бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві.

Метою курсової роботи є систематизація, закріплення й розширення науково-теоретичних і практичних знань, розвиток навичок самостійної роботи й вдосконалення економічних розрахунків.

Написання курсової роботи важливе передусім тому, що це дасть змогу:

- поглибити знання студентів шляхом вирішення ними актуальних проблем з бухгалтерського обліку (з'ясування сутності предмету, об'єкту, суб'єктів, методів та принципів обліку);
- систематизувати отримані теоретичні знання з дисципліни «Бухгалтерський облік» (відповідно до різних топологічних ділянок обліку);
- розвинути вміння самостійного опрацьовувати нормативно-правові джерела та нормативно-правові акти;
- розвинути вміння аналізувати досвід учених-економістів та узагальнювати власні спостереження;
- сформувати дослідницькі вміння студентів щодо аналізу системи бухгалтерського обліку підприємства;
- стимулювати студентів до самостійного наукового пошуку;
- сформувати вміння практичної реалізації результатів дослідження в самостійно виконаних розробках (апробація результатів на науково-практичних конференціях).

Методичні вказівки розроблені у відповідності з робочою програмою дисципліни «Бухгалтерський облік», згідно якої лекційний матеріал викладається для студентів заочної форми навчання в обсязі 16 годин, практичний – 14 години, на самостійну роботу відводиться 270 годин. Курсова робота виконується студентами поетапно і здається на кафедру бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту ЧНТУ згідно графіку, затвердженому студентом з керівником.

91 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1 – Розподіл навчального часу за темами вивчення та контролю для заочної форми навчання

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин для заочної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Пр.	С.р.
1	2	3	5	7	8
Змістовний модуль 1. Основи теорії бухгалтерського обліку					
Тема 1. Господарський облік, його суть і характеристика		13,5	1	0,5	12
Тема 2. Предмет і метод бухгалтерського обліку		17,5	1	0,5	16
Тема 3. Документація, інвентаризація, техніка облікової реєстрації, облікові реєстри		18	1	1	16
Тема 4. Бухгалтерський баланс (Звіт про фінансовий стан)		22	1	1	20
Тема 5. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис		21,5	1	0,5	20
Тема 6. Оцінювання та калькуляція в системі бухгалтерського обліку		17,5	1	0,5	16
Тема 7. Форми та організація бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм власності		18	1	1	16
Разом за змістовним модулем 1		128	7	5	116
Змістовний модуль 2. Бухгалтерський облік господарських процесів та активів					
Тема 8. Облік господарських процесів		17	1	1	15
Тема 9. Облік необоротних та інших необоротних матеріальних активів		23	1	1	21
Тема 10. Облік запасів		18	1	1	16
Тема 11. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості		18	1	1	16
Тема 12. Облік фінансових інвестицій		18	1	1	16
Разом за змістовним модулем 2		94	5	5	84
Змістовний модуль 3. Організація облікового апарату, забезпечення та планування обліку					
Тема 13. Облік власного капіталу		19,5	1	1	17,5
Тема 14. Облік зобов'язань та забезпечень		19,5	1	1	17,5
Тема 15. Облік доходів, витрат і фінансових результатів		19,5	1	1	17,5
Тема 16. Формування фінансової звітності		19,5	1	1	17,5
Разом за змістовним модулем 3		78	4	4	70
Усього за дисципліну		300	16	14	270

2 ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Основи теорії бухгалтерського обліку

(7 год.- лек., 5 год. –практ., 116 год. – сам. роб.).

Тема 1. Господарський облік, його суть і характеристика (кількість годин всього- 13,5)

Роль і значення обліку. Види господарського обліку. Види бухгалтерського обліку: фінансовий, податковий, управлінський, взаємозв'язок між ними. Принципи і функції бухгалтерського обліку.

Тема 2. Предмет і метод бухгалтерського обліку (кількість годин всього- 17,5)

Предмет і об'єкти бухгалтерського обліку. Групування господарських засобів за складом та розміщенням, за джерелами їх утворення. Базові принципи бухгалтерського обліку. Методичні прийоми (метод) бухгалтерського обліку. Характеристика елементів методу.

Тема 3. Документація, інвентаризація, техніка облікової реєстрації, облікові реєстри (кількість годин всього- 18)

Визначення первинного документа. Класифікація документів, їх структура, вимоги до складання. Документація, як складова методу бухгалтерського обліку. Організація документообігу. Способи виправлення помилок у бухгалтерському обліку. Суть та значення інвентаризації. Види інвентаризації. Визначення реєстрів бухгалтерського обліку. Види реєстрів. Техніка облікової реєстрації.

Тема 4. Бухгалтерський баланс (Звіт про фінансовий стан) (кількість годин всього- 22)

Поняття балансу, його значення та використання в управлінні. Структура балансу. Статті балансу, їх групування. Зміни в балансі, зумовлені господарськими операціями.

Тема 5. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис (кількість годин всього- 21,5)

Поняття про рахунки, їх призначення і будова. Активні та пасивні рахунки, порядок запису на них. Рахунки синтетичного і аналітичного обліку, їх взаємозв'язок. Подвійний запис, його зміст і контрольне значення.

План рахунків бухгалтерського обліку у відповідності з інструкцією № 291. Взаємозв'язок між рахунками і балансом. Узагальнення даних поточного обліку.

Тема 6. Оцінювання та калькуляція в системі бухгалтерського обліку

(кількість годин всього- 17,5)

Вартісне вимірювання – оцінка і калькуляція. Поняття оцінки об'єктів обліку. Фактична собівартість здійсненого господарського факту. Вибір методики оцінки. Калькуляція – різновид оцінки. Об'єкти калькулювання. Методи калькулювання.

Тема 7. Форми та організація бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм власності

(кількість годин всього- 18)

Поняття форми бухгалтерського обліку. Характеристика форм бухгалтерського обліку. Організація бухгалтерського обліку: поняття, завдання та значення. Суть і значення облікової політики підприємства.

Змістовий модуль 2. Бухгалтерський облік господарських процесів та активів (5 год.- лек., 5 год. –практ., 84 год. – сам. роб.)

Тема 8. Облік господарських процесів (кількість годин всього- 17)

Методологічні засади обліку господарських процесів. Облік процесу постачання. Облік процесу виробництва. Облік процесу реалізації, облік фінансових результатів.

Тема 9. Облік необоротних та інших необоротних матеріальних активів (кількість годин всього- 23)

Поняття, класифікація, критерії визнання та оцінка необоротних активів. Облік надходження необоротних активів Порядок нарахування та облік амортизації необоротних активів. Облік вибуття необоротних активів.

Тема 10. Облік запасів (кількість годин всього- 18)

Поняття, класифікація та оцінка запасів. Облік надходження запасів. Методи оцінки руху запасів. Облік вибуття запасів.

Тема 11. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості (кількість годин всього- 18)

Облік готівкових операцій. Облік коштів на рахунках у банках та інших грошових коштів. Облік розрахунків з покупцями та замовниками. Облік резерву сумнівних боргів. Облік розрахунків з різними дебіторами. Облік витрат майбутніх періодів.

Тема 12. Облік фінансових інвестицій (кількість годин всього- 18)

Класифікація та оцінка фінансових інвестицій. Облік довгострокових і поточних фінансових інвестицій.

Змістовий модуль 3. Бухгалтерський облік власного капіталу, зобов'язань

та забезпечень, доходів і витрат та фінансових результатів

(4 год.- лек., 4 год. –практ., 70 год. – сам. роб.)

**Тема 13. Облік власного капіталу
(кількість годин всього- 19,5)**

Визначення власного капіталу, його структура та призначення. Порядок формування та облік (zareєстрованого) статутного, пайового капіталів. Порядок формування та облік інших видів власного капіталу (додаткового, резервного, неоплаченого та вилученого капіталів, нерозподіленого прибутку).

**Тема 14. Облік зобов'язань та забезпечень
(кількість годин всього- 19,5)**

Визнання, оцінка та класифікація зобов'язань та забезпечень. Облік довгострокових зобов'язань. Облік поточних зобов'язань. Облік забезпечень.

**Тема 15. Облік доходів, витрат і фінансових результатів
(кількість годин всього- 19,5)**

Класифікація та визнання доходів. Облік доходів та результатів діяльності. Класифікація та визнання витрат. Облік витрат. Визначення та облік фінансових результатів. Облік доходів, витрат і результатів звичайної діяльності. Облік доходів майбутніх періодів.

**Тема 16. Формування фінансової звітності
(кількість годин всього- 19,5)**

Поняття та мета фінансової звітності. Склад, форми та порядок подання фінансової звітності. Порядок складання форм фінансової звітності.

3 ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ВИБОРУ ТЕМИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота з дисципліни «Бухгалтерський облік» призначена для закріплення студентами галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» заочної форми навчання всієї технології інформаційного процесу, яка охоплює процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємств, організацій і установ зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Об'єктом дослідження курсової роботи можуть бути процеси або явища, пов'язані із ведення обліку активів, капіталу та зобов'язань господарюючих суб'єктів. Курсова робота повинна виконуватися з обов'язковим використанням фактичного цифрового матеріалу відповідного господарюючого суб'єкта (даних фінансової звітності).

Предметом дослідження курсової роботи є досліджувані з певною метою властивості, аспекти та відносини об'єкта. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Тема курсової роботи обирається студентом самостійно із переліку тем цих методичних рекомендацій або може бути запропонованою студентом із обґрунтуванням її розробки (Додаток А).

Вдало обрана тема, успішно виконана курсова робота з часом може бути трансформована в дипломну роботу і навіть значно масштабніше наукове дослідження. При цьому теми курсових робіт не повинні мати однакову назву у окремих студентів групи. Обрані теми курсових робіт затверджуються керівниками курсових робіт.

В свою чергу на наукового керівника покладається:

- а) надання допомоги студентові при виборі теми, напрацюванні дібраних матеріалів та в кінцевому затвердженні теми курсової роботи;
- б) надання студентові допомоги в доборі бібліографії;
- в) наукове керівництво і допомога в написанні курсової роботи шляхом перегляду її за частинами і в цілому відповідно затвердженого графіку;
- г) допомога студентові у аналізі отриманих необхідних додаткових матеріалів підприємства.

Підготовка курсової роботи студентом і викладачем повинна бути організованою так, щоб студент мав можливість розвивати такі навички і вміння, як самостійне формування проблеми дослідження, визначення мети, основних завдань дослідження, здійснення пошуку та добору потрібної наукової інформації, аналізі практичної діяльності господарюючих суб'єктів, висловленні думок, пропозицій, висновків. Робота повинна носити дослідницький характер, бути актуальною та відповідати сучасним тенденціям розвитку економіки та бухгалтерського обліку. Пропозиції і висновки курсової роботи повинні мати достатній рівень обґрунтування з чітким визначенням шляхів рішення проблемних ситуацій.

Курсова робота, що виконується на засадах глибокого вивчення літературних джерел, зібраних, узагальнених матеріалів підприємства, повинна бути логічно побудована й мати характер цілісного та завершеного дослідження.

Поширеними і суттєвими **недоліками** курсових робіт є дослівне переписування фрагментів з підручників, посібників або спеціальних робіт; механічне, неосмілене поєднання думок різних вчених або виписок із робіт, що висвітлюють протилежні думки стосовно суті питання; граматичні й стилістичні помилки.

Отже, основну увагу в процесі написання курсової роботи потрібно приділити висвітленню власної думки автора в реферативному викладенні літературних джерел. Пряме копіювання будь-яких використаних джерел не допускається, за винятком цитування окремих фраз певних авторів. У такому разі текст, який процитовано, потрібно взяти в лапки з обов'язковим посиланням на прізвище автора, номер такого джерела в списку (наводиться в кінці курсової роботи) і номера сторінки. При цьому необхідно докласти

зусиль, щоб курсова робота була єдиним цілим, а не уривками “чужих” текстів [3].

4 СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ Й ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ЇЇ ОФОРМЛЕННЯ

4.1. Структурні елементи курсової роботи та вказівки до їх змістовного наповнення

Курсову роботу, що складається із послідовно розташованих структурних елементів (титульного листу; змісту; переліку умовних скорочень, позначень, символів, одиниць і термінів; вступу; тексту робіт, який у свою чергу складається із трьох розділів; висновків; переліку рекомендованої літератури; додатків), рекомендується подавати за наступною структурою: вступ; науково-теоретичні основи обліку; фінансово-економічна та організаційна характеристика господарюючого суб'єкта, на базі якого здійснені дослідження; бухгалтерський облік (об'єкту відповідно до обраної теми) та шляхи його вдосконалення; висновки та рекомендації студента; список використаної літератури; додатки.

Титульний лист. Титульний лист повинен містити обов'язкові елементи: назву міністерства, назву університету, назву інституту, назву кафедри; назву і вид роботи; позначення групи, прізвище та ініціали студента-виконавця; посаду, вчене звання керівника; місто, та рік випуску роботи (Додаток Б).

Зміст. Зміст розміщують після титульного аркуша. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Зміст курсової роботи може займати 1–1,5 сторінки. Він має відображати суть теми та логіку дослідження. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими й зрозумілими, тісно пов'язаними назвою роботи, але не повторювати її (Додаток В).

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідності). Якщо в курсовій роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий в курсовій роботі у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом. Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа – їх детальне розшифрування.

Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

Вступ (обсяг 2–3 с.) розташовується на окремій сторінці. У вступі студент повинен обґрунтувати актуальність теми (позначає властивість інформації, відомостей, норм, яка може бути втрачена із часом, з появою свіжішої, сучаснішої інформації), що вивчається, її практичну значущість (можливе посилання на рішення органів влади чи уряду з даних питань). Далі формулюють головну мету роботи й завдання, які необхідно вирішити для її досягнення. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним, проте має розкривати доцільність проведення дослідження для даного суб'єкта господарювання

Також у вступі вказується предмет, об'єкт дослідження. *Об'єкт* дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення. *Предмет* дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне й часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямовано основну увагу, оскільки предмет дослідження визначає тему курсової роботи, зазначену на титульному аркуші як її назва.

Наприклад, якщо тема курсової роботи “Бухгалтерський облік нематеріальних активів”, то об'єктом дослідження є сукупність операцій та реальний стан обліку нематеріальних активів. Предметом дослідження є комплекс теоретичних та методичних питань щодо обліку нематеріальних активів.

Потім формується мета дослідження та завдання. Наприклад, якщо тема курсової роботи “Бухгалтерський облік нематеріальних активів”, то *метою* дослідження є обґрунтування теоретичних положень і розробка пропозицій щодо удосконалення бухгалтерського обліку, в тому числі нематеріальних активів, на підприємстві.

Від чіткості поставлених завдань багато в чому залежать структура курсової роботи, логіка, системність, можливість досягнення мети дослідження та формулювання обґрунтованих висновків.

Тому слід дотримуватись логічної послідовності дієслів, формулюючи завдання. Орієнтовно можна згрупувати так: розглянути, дослідити, дати характеристику; провести, здійснити; розкрити; критично проаналізувати; оцінити; виявити, визначити, виділити, виокремити; систематизувати, структурувати; узагальнити, класифікувати; окреслити; обґрунтувати; довести; розробити; сформулювати, сформулювати; запропонувати пропозиції, розробити рекомендації тощо.

Слід концентрувати увагу на тому, що саме підлягатиме дослідженню, наприклад, якщо у формуванні завдання першим словом є “*розглянути ...*”, то в постановці завдання можна використати слова й словосполучення:

— вітчизняний та зарубіжний досвід, існуючі традиційні підходи;

- динаміку, еволюцію; досвід;
- доцільність;
- економіко-правову сутність, законодавчу базу, правові засади;
- економічні перешкоди, економічну сутність;
- етапи, ефективність;
- загальні риси та відмінності;
- засади, значення;
- методи, методика, методичні положення, методичні прийоми, методичні рекомендації;
- методологічні підходи, методологію оцінки;
- місце і роль;
- можливі чинники впливу на вибір, можливість;
- напрями, напрями трансформації, напрями розвитку;
- основні етапи, основні механізми, основні недоліки, основні принципи, основні причини недостатньої ефективності, основні функції, основні чинники;
- особливості, національні особливості, особливості регулювання, особливості управління;
- передумови; перспективи розвитку; підходи;
- практику, практичні дії;
- принципи, принципи класифікації;
- природу; пріоритетні напрями; проблеми, проблеми взаємодії;
- соціально-економічні наслідки;
- специфіку, специфічні особливості;
- зіставлення;
- стан, структуру, сутність;
- сучасні вимоги, сучасні підходи;
- тенденції, тенденції розвитку, тенденції, чинники тощо.

Далі, наприклад, якщо студент під час формулювання завдання переходить до дієслова “розробити ...”, то можна застосувати такі словосполучення: етапи; інструментарій, інструменти процесу; критерії; методика; методичні прийоми; методичні рекомендації; методологічні підходи; механізм, механізм реалізації, механізм раціональної побудови; найбільш ефективні, найбільш раціональні напрями; напрями трансформації, напрями розвитку; оптимальну структуру; основні етапи; основні механізми; підходи; принципи, принципи класифікації; пропозиції; процедури; рекомендації; систему показників, структуру; шляхи вдосконалення тощо [2, 3].

Також у вступі наводяться *методи дослідження*. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети (загальнонаукові та спеціальні методи пізнання; діалектичний метод пізнання; історичний і логічний методи; методи аналізу й синтезу; індукції та дедукції; системний підхід; групування; порівняння; конкретизація; методи причинно-наслідкового зв'язку; моделювання та інші).

Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи тим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Наприклад, для дослідження розвитку обліку нематеріальних активів в Україні і в зарубіжних країнах в ретроспективному вимірі використано історичний і логічний методи, що дозволило сформулювати критерії для розробки кодифікатору за рахунком 125.

Зазначені підходи та вимоги до вступу свідчать про те, що його варто писати після того, як буде написана основна частина курсової роботи. Рекомендований обсяг вступу – 2 сторінки.

Основна частина. Основна частина курсової роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напряму та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюють висновки із стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

У першому розділі курсової роботи «Науково-теоретичні основи обліку ... (відповідно до обраної теми)», обов'язково здійснюється огляд та аналіз нормативно-правової бази (актів та стандартів), наукових джерел згідно теми курсової роботи. Розглядаються питання сутності, значення, оцінки, структури, класифікації об'єкту дослідження. Поряд із висвітленням загальних теоретичних питань, важливо розкрити економічну суть і значення предмета, об'єктів дослідження чи показника, вивченню якого присвячена курсова робота (наприклад, основних засобів, нематеріальних активів, запасів, грошових коштів, витрат виробництва тощо), показати його значення і зміни впливу в різні періоди діяльності підприємства. Огляд має бути систематизованим аналізом нормативної, теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг та недоліків розглянутих робіт. Закінчити огляд треба коротким висновком про ступінь висвітлення в літературі основних аспектів теми.

Наприклад, якщо тема курсової роботи «Бухгалтерський облік оборотних активів», в першому розділі курсової роботи доцільно навести, по-перше, нормативно - правове забезпечення регулювання обліку оборотних активів; по-друге, економічну сутність та класифікацію оборотних активів; по-третє, визнання та особливості оцінки окремих видів оборотних активів.

Обсяг першого розділу – 10 – 15 с. У підсумку до першого розділу зробити висновок.

У другому розділі курсової роботи «Фінансово-економічна та організаційна характеристика господарюючого суб'єкта» здійснюється опис стану галузі, до якої відноситься підприємство; наводиться загальна фінансово-господарська характеристика підприємства (характеристика статутної діяльності; організаційно-управлінська структура підприємства; фінансово-майнова характеристика діяльності підприємства; оцінка його ділової

активності); наводиться структура господарюючого суб'єкта (Додаток Д); структура бухгалтерії з детальним описовим аналізом та визначенням конкретних ділянок обліку (Додаток Е, Ж). Для наочності наводять таблицю з основними фінансово-економічними показниками діяльності підприємства за періоди, що досліджуються, дають їх порівняльну оцінку, визначають чинники, які вплинули на зміни темпів розвитку, пропорцій, масштабів тощо.

Наприклад, якщо тема курсової роботи «Бухгалтерський облік оборотних активів», в другому розділі курсової роботи доцільно, по-перше, описати стан галузі (до якої відноситься підприємство, що досліджується); по-друге, проаналізувати загальну фінансово-господарську характеристику підприємства; по-третє, проаналізувати структуру бухгалтерії; по-четверте, навести аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства.

У підсумку до другого розділу зробити висновок про тенденції розвитку економіки та ефективності діяльності господарюючого суб'єкта. Обсяг другого розділу - 10 – 15 с.

У *третьому розділі курсової роботи* «Пропозиції щодо удосконалення бухгалтерського обліку... (об'єкту дослідження відповідно до обраної теми)», розглядаються питання синтетичного, аналітичного обліку, особливості інвентаризації, порядок відображення об'єкту обліку (відповідно до обраної теми) у формах фінансової звітності та первинних документах, наводяться шляхи та пропозиції щодо удосконалення обліку тощо.

Цей розділ повинен бути більш конкретним, детально розкривати суть питання. При розгляді синтетичного обліку необхідно надати характеристику рахунку певного класу. Розглядаючи інвентаризацію треба зупинитись на особливостях інвентаризаційного об'єкту дослідження та порядку відображення результатів у бухгалтерському обліку. Додатками до розділу повинні бути заповнені за відповідний період первинні документи, облікові реєстри, відомості, розроблювальні таблиці, журнали-ордери, декларації, форми фінансової звітності та інші робочі документи (Положення про бухгалтерську службу, Наказ про облікову політику, Статут).

У підсумку до третього розділу необхідно дати загальну характеристику чинної системи обліку та запропонувати пропозиції щодо удосконалення бухгалтерського обліку на підприємстві. Обсяг третього розділу - 10 – 18 с.

Повне досягнення мети та виконання завдань курсової роботи пояснюється студентом у **висновках**. Обсяг висновків – 2-3 сторінки.

Список використаних джерел розташовується після тексту, де наводяться використані інформаційні джерела. Вони можуть подаватися в списку в алфавітному порядку або за черговістю згадування в тексті. При цьому всі інформаційні джерела нумеруються і в тексті посилення на них здійснюється зазначенням цього номера в квадратних дужках. Список використаної літератури складається за ДСТУ 7.1:2006.

У зазначеному списку книги, посібники, статті і інші публікації подаються із зазначенням авторів, повної назви джерела, місце видання,

видавництво, рік видання, кількість сторінок праці. Нормативно-правові акти подаються із зазначенням органу, що прийняв цей акт, повна назва нормативно-правового акту, дата його прийняття та номер (Додаток 3).

4.2 Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічним покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т.ін. (при цьому враховують відповідність бібліографічного опису вимогам чинного міжнародного стандарту ГОСТ 7.1-84, за винятком вимог Изм. № 4 (ІПС № 2 2001)). Завдяки цьому можна уникнути повторних перевірок, вставок пропущених відомостей.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків,) хронологічному порядку (Додаток 3).

Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог міжнародних і державного стандартів з обов'язковим наведенням назв праць. Зокрема потрібну інформацію щодо згаданих вимог можна отримати з таких стандартів: «ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT)».

4.3 Правила оформлення курсової роботи

Курсову роботу друкують машинописним способом або за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через півтора міжрядкових інтервали. Текст курсової роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 20 мм, праве – не менше 15 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка друкарської машини чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту курсової роботи повинна бути однаковою. Обсяг курсової роботи має складати 35-40 сторінок комп'ютерного набору із одинарним інтервалом між рядками.

Текстова частина роботи повинна бути стилістично обробленою, містити відповідні формули, розрахунки, таблиці, графіки, схеми тощо. Важливо, щоб облікові реєстри, таблиці, формули та інші ілюстрації, крім точності і достовірності, відзначалися наочністю. Якщо графік наочніше відображає картини процесу або явища, ніж таблиці, то в роботі слід подати графіки (діаграми). Графічний матеріал та умовні позначення повинні відповідати чинним стандартам, а при їх відсутності – загальноприйнятим у науково-технічній літературі позначкам.

Сторінки роботи необхідно нумерувати у нижній середній частині арабськими цифрами. На титульному аркуші, що є першою сторінкою, номер сторінки не ставиться.

Вся робота повинна складатися із розділів і підрозділів (Додаток В). Розділи повинні мати порядкові номери, позначені арабськими цифрами. Розділи повинні починатися з нової сторінки. В тексті розміщуються по центру. Підрозділи можуть мати номери в межах розділів. Частини, розділи і підрозділи повинні мати коротку назву, яка повинна бути записаною у вигляді заголовку. Розміщуються з абзацу. Між назвами розділів і підрозділів, а також текстом необхідно зробити інтервал в один рядок. Текст, формули, таблиці, рисунки, діаграми, схеми розміщуються на сторінці в одній колонці. Усі рисунки, таблиці, діаграми повинні мати назви та номери (у випадку, коли в одному розділі міститься два і більше названих елементів), необхідно першою цифрою позначати номер розділу, а другою порядковий номер цієї таблиці, рисунка, діаграми. Так, наприклад у Розділі 1 відображаємо 2 таблицю: Таблиця 1.2. Класифікація.... . Або в Розділі 2 перший рисунок: Рис. 2.1. Розрахункова схема.... Назви та номери таблиць розміщують над таблицями, а рисунків, діаграм, схем – під ними. Відривати назви від зазначених елементів забороняється.

Від рисунка до підпису і від підпису до тексту необхідно відступити один інтервал. Посилання в тексті на таблиці даються у скороченому вигляді: «табл. 1.1», а рисунка «рис. 2.3».

Якщо таблиця не вміщується на одній сторінці, усі її колонки нумеруються, а над перенесеною частиною таблиці справа надписують звичайним шрифтом: «Продовження табл. 1.1» або «Закінчення табл. 1.1».

Графічні файли із формулами, графіками, рисунками, схемами мають бути розташовані в тексті в рамці MS Word. Номер формули проставляється справа в кінці рядка, в круглих дужках, не виходячи на поле. Формули розташовані на сторінці по центру. Між ними та текстом витримується інтервал в один рядок.

Заголовки структурних частин курсової роботи “ЗМІСТ”, “ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ”, “ВСТУП”, “РОЗДІЛ”, “ВИСНОВКИ”, “ДОДАТКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, друкують великими літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці у підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3–4 інтервалам. Кожну структурну частину курсової роботи треба починати з нової сторінки.

5 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ЗАХИСТІ КУРСОВОЇ РОБОТИ

На високу оцінку заслуговують курсові роботи, які характеризуються науковою достовірністю, насиченістю конкретним змістом, багатим фактичним матеріалом, аргументованими висновками, бездоганними орфографією, пунктуацією та стилістикою, чіткістю композиції і правильним оформленням.

Враховується ступінь засвоєння студентом здобутих знань з бухгалтерського обліку, здатність студента використати теоретичні знання для вирішення практичних завдань із складання кореспонденції рахунків, його грамотність, загальну культуру та ерудицію, а відповіді на запитання членів комісії правильні та глибокі.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу
A	відмінно	90-100
B	добре	82-89
C		75-81
D	задовільно	67-74
E		60-66
FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)	35-59

A – “Відмінно” – 90 – 100. Курсова робота виконана на високому рівні, зміст роботи відповідає виданому завданню, тема розкрита повністю, мета досягнута. В роботі присутні елементи актуальності теми, запропоновані шляхи удосконалення бухгалтерського обліку на підприємстві, в тому числі предмету дослідження. При захисті курсової роботи відповідь побудована на рівні самостійного творчого мислення на основі ґрунтовного знання теоретичних та методологічних питань з обліку; основних понять, рахунків на яких відображаються операції, пов’язані із обліком активів, грамотне, логічно– послідовне викладання матеріалу, вміння складати первинні документи по операціях, пов’язаних з обліком активів, робити узагальнення та висновки.

B – “Добре” – 82 – 89. Зміст курсової роботи відповідає виданому завданню, тема є актуальною на сьогоднішній день і розкрита повністю. При захисті курсової роботи студент дає вірну відповідь на питання, яка побудована на рівні самостійного мислення з елементами творчого пошуку, розуміння студентом основних закономірностей викладання навчального матеріалу.

Допускаються окремі незначні помилки та неточності при складанні кореспонденції рахунків з обліку активів.

С – “Добре” – 75 – 81. Зміст курсової роботи відповідає виданому завданню, тема розкрита повністю. При захисті курсової роботи студент дає вірну відповідь на питання, яка по-будована на рівні самостійного мислення з елементами творчого пошуку, розуміння студентом основних закономірностей викладання навчального матеріалу. Допускаються окремі незначні помилки та неточності у висвітленні неосновних аспектів питання та при складанні кореспонденції рахунків з обліку активів.

Д – “Задовільно ” – 67 – 74. Зміст курсової роботи не повністю відповідає виданому завданню, тема не розкрита повністю. При захисті курсової роботи в цілому вірна відповідь на рівні репродуктивного мислення. Допускаються недостатньо вірні формулювання, окремі незначні помилки у висвітленні основних аспектів питання, незнання студентом другорядних понять і категорій.

Е – “Задовільно” – 60 - 66. Зміст курсової роботи не повністю відповідає виданому завданню, тема не розкрита повністю. При захисті курсової роботи в цілому вірна відповідь на рівні репродуктивного мислення. Допускаються недостатньо вірні формулювання, окремі помилки у висвітленні основних аспектів питання, невміння студентом складати кореспонденцію рахунків з обліку операцій, пов’язаних із активами.

Ф – “Незадовільно з обов’язковим повторенням курсу” – 35–59. Робота виконана на низькому рівні. Зміст роботи не відповідає виданому завданню. При захисті курсової роботи є незнання більшості понять і категорій з фінансового обліку активів, рахунків для відображення операцій, пов’язаних із обліком активів за допомогою кореспонденції рахунків, по-ряду їх відображення у формах фінансової звітності. Неспроможність студента аналізувати матеріал, робити узагальнення та висновки, невірна відповідь на питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова література

1. Методичні вказівки для виконання курсової роботи з дисципліни “Бухгалтерський облік (загальна теорія)” для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки 6.030509 “Облік і аудит” / [уклад. Пилипів Н.І., Максимів Ю.В.]–Івано-Франківськ : ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, 2015.–46с.

2. Методичні рекомендації до написання та оформлення дипломних робіт для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр” спеціальності

„Облік і аудит” усіх форм навчання / укл. В. Г. Маргасова, Т. В. Клименко, Т.М. Лаптії. – Ч. : Вид. ЧНТУ, 2016. – 64 с. (Укр. мов.).

3. Ловінська Л.Г. Бухгалтерський облік для економістів та правознавців у схемах і таблицях : [навч. посібник] / Л. Г. Ловінська, Я. В. Олійник, Л. О. Галат. – вид. 3-є, доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2010. – 390 с.

4. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік [текст] : навч. посіб. / І. Б. Садовська, С 14 Т. В. Божидарнік, К. Є. Нагірська. - К. : "Центр учбової літератури", 2013. - 688 с.

Допоміжна література

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р. № 322–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. № 436–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. Податковий кодекс від 02.12.2010 р. № 2755–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

5. Закон України «Про індексацію» 03.07.1991 р. № 1282–XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95–ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

9. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

10. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджені наказами Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

13. Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 13.03.98 р. №59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

14. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11. 1999 р. №291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

16. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 № 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

17. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 15.06.2011 р. №720 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>

18. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 року № 433 / [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

19. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635 / [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

20. Наказ Міністерства статистики від 29.12.1995 р. № 352 «Про затвердження типових форм первинного обліку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

21. Наказ Держкомстату України від 05.12.2008 р. №489 «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

22. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене ПП НБУ від 15.12.2004 р. №637 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

23. Акименко О.Ю., Попружко Я. Особливості обліку необоротних активів та груп вибуття, утриманих для продажу / Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: збірник наукових праць молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів // від. ред. З.В. Герасимчук. – Луцьк: РВВ Луцького національного технічного університету, 2010.-424 с. – С.25-31.

24. Акименко О.Ю. Інноваційна діяльність як об'єкт обліково-економічної науки / О.Ю. Акименко // Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: Всеукр.наук.- практ. конф. (м. Чернігів, 25-26 жовтня 2013 р.) : тези доповідей. – Чернігів : ЧДТУ, 2013. – С. 69-71.

25. Акименко О.Ю., Сизоненко О.В. Інвалютні операції підприємств: бухгалтерський аспект / О.Ю. Акименко, О.В. Сизоненко // Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем : матеріали матеріали V Міжн. наук.-практ. -конф. (м. Ів.-Франк., 20-22 травня 2015 р.). – Івано-Франківськ: пп Голіней О.М., 2015. –С. 15-16.

26. Акименко О.Ю., Корецький В.О. Новації в оподаткуванні 2015: ПДФО, єдиний податок, місцеві податки / Юність науки – 2015: соціально-

економічні та гуманітарні аспекти розвит-ку суспільства: збірник тез доповідей Міжн. студ. наук.- практ. конф. (м. Чернігів, 23-24 квітня 2015 р.): у 9 ч. / ЧНТУ. - Чернігів : ЧНТУ, 2015. – Ч.4: - 2015.- С. 14 - 17.

27. Акименко О.Ю., Шило С.Л. Актуальні проблеми організації обліку основних засобів та шляхи їх вирішення / International Scientific Conference Innovative Economy: Processes, Tech-nologies Conference Proceeding, Part II, January 27, 2017. Kielce, Poland Baltija Publishing 200 pages.

28. Бондар М.І. Звітність підприємства: Підручник / Бондар М.І., Верига Ю.А., Орищенко М.М. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 570 с.

29. Бондарєва Т.Г. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / Т.Г. Бондарєва, І.П.Нагавичко. – Рівне: НУВГП, 2013. – 200 с.

30. Вербило О. Ф. Бухгалтерський облік у промислових і агросервісних підприємствах [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Вербило О. Ф., Камінська Т. Г., Коробова Н. М. ; за ред. доц., канд. екон. наук О. Ф. Вербило; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К. : Каравела, 2013. – 359 с.

31. Верхоглядова Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : [навчально-практичний посібник] / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С. Б. Ільїна. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.

32. Виноградова М.О., Гладких Т.В., Гусакова О.С., Пшенична А.Ж. Бухгалтерський облік: [навч. посібник] / Виноградова М.О., Гладких Т.В., Гусакова О.С., Пшенична А.Ж – К.: Центр учбової літератури, 2008.-400с.

33. Загородній А.Г. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: [навч. посібник] / А.Г. Загородній, І.Й. Яремко, Л.М. Пилипенко, А.С. Мороз. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 216 с.

34. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : [підручник] / Лишиленко О.В. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2008. – 219 с.

35. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік у галузях економіки: навч. посібник] / Лень В.С., Гливенко В.В. – К: Знання-Прес, 2005. – 491 с.

36. Лень В.С. Фінансовий облік: навч. посібн. К.: ВЦ “Академія”, 2011. — 608 с.

37. Плиса В.Й. Бухгалтерський облік: [Навчальний посібник]. – К.: Каравела, 2010. – 480 с.

38. Фінансовий облік. [Навчальний посібник]./ За ред.. В.К.Орлової, М.С. Орлів, С.В. Хоми – 2-ге вид., доп. і перероб - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 510 с.

39. Хом'як Р.Л. Бухгалтерський облік в Україні : [навч. посібник] / Р.Л. Хом'як, В.І. Лемішовський. — Львів: Національний університет „Львівська

політехніка" (Інформаційно-видавничий центр „ІНТЕЛЕКТ+" Інституту післядипломної освіти), „Інтелект-Захід", 2007. – 1200 с.

40. Accounting and analytical support of the management system of an enterprise: collective monograph / Edited by: prof. A. Zahorodniy and prof. H. Ronek. – Lviv: Publishing House of Lviv Polytechnic, 2013.

41. Boulton, Richard E.S., Barry D. Libert and Steve M. Samek. Cracking and Value Code: How Successful Business Are Creating Wealth in New Economy. Harper Business, New York, 2000.

42. Cairns D. Applying International Accounting Standards. Third edition. Tolley, 2002.

43. Choi F.D.S., Frost C.A., Meek G.K. International Accounting. Fourth Edition. Prentice Hall, 2002.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт бібліотеки Чернігівського національного технологічного університету [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://catalog.stu.cn.ua>.

2. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс].- Режим доступу : [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [http:// Міністерство фінансів України www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua).

5. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

6. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.minpraci.gov.ua>

7. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://України www.sta.gov.ua>

8. Сайт бібліотеки В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua> /сайт бібліотеки ім. В.І. Вернадського.

9. Сайт газети «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.vobu.com.ua – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.balance.ua –сайт журналу «Баланс».

10. Сайт журналу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.dtk.com.ua –сайт журналу «Дебет-Кредит».

ДОДАТКИ

Додаток А – Перелік тем курсових робіт з дисципліни «Бухгалтерський облік»

1. Історія та основні етапи розвитку бухгалтерського обліку. Визначення бухгалтерського обліку.

2. Бухгалтерський облік як основне джерело інформації для прийняття рішень.

3. Основні принципи та вимоги до бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

4. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в Україні.

5. Облікові реєстри. Бухгалтерський баланс. Влив господарських операцій підприємства на зміни у бухгалтерському балансі.

6. Баланс (звіт про фінанси). Методика заповнення.

7. Звіт про фінансові результати. Методика заповнення.

8. Звіт про власний капітал. Методика заповнення.

9. Звіт про рух грошових коштів. Методика заповнення.

10. Примітки до фінансової звітності. Методика заповнення.

11. Мета та шлях гармонізації фінансової звітності. Загальні вимоги до складання та подання фінансової звітності за МСФЗ.

12. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис.

13. Документування, як спосіб первинного відображення об'єктів бухгалтерського обліку. Види бухгалтерських документів і їх класифікація. Вимоги до оформлення бухгалтерських документів. Стандартизація та уніфікація бухгалтерських документів.

14. Первинний облік, поточний та підсумковий облік. Облікові реєстри та облікові реєстри, їх сутність і значення, класифікація, типові форми.

15. Поняття про інвентаризацію та її види, оформлення.

16. Оцінювання та калькуляція в системі бухгалтерського обліку

17. Форми бухгалтерського обліку.

18. Облік процесу створення підприємства, формування та зміни зареєстрованого капіталу.

19. Облік процесу придбання та використання активів підприємства.

20. Облік процесу виробництва продукції, виконання робіт та послуг.

21. Облік процесу реалізації продукції, виконання робіт і надання послуг.

22. Визначення та відображення фінансових результатів основних господарських процесів.

23. Основи організації бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання.

24. Розвиток бухгалтерської професії та її роль у вирішенні економічних проблем.

25. Поняття основних засобів та їх класифікація. Оцінка основних засобів, порядок збільшення та зменшення їх балансової вартості. Облік руху основних засобів. Амортизація та знос основних засобів.

26. Ремонт основних засобів, реконструкція та модернізація. Кореспонденція рахунків. Витрати на утримання та експлуатацію основних засобів.

27. Облік майна у фінансовій та операційній оренді. Облік інших необоротних матеріальних активів.

28. Облік нематеріальних активів, їх класифікація, методи амортизації.

29. Облік запасів: завдання та об'єкти обліку. Рух запасів та його документальне оформлення. Методи оцінки запасів в обліку та звітності. Облік тари і тарних матеріалів. Облік запасних частин. Облік паливно-мастильних матеріалів. Переоцінка запасів.

30. Облік грошових коштів та дебіторської заборгованості.

31. Облік фінансових інвестицій.

32. Облік заробітної плати та розрахунків з робітниками та службовцями: завдання та об'єкти обліку. Поняття заробітної плати і доходів.

33. Облік робочого часу і виробітку та порядок розрахунку заробітної плати. Облік відпусток.

34. Облік єдиного соціального внеску.

35. Облік лікарняних.

36. Облік власного капіталу, забезпечень зобов'язань і цільового фінансування.

37. Визнання, оцінка, класифікація та облік зобов'язань.

38. Облік поточних зобов'язань.

39. Облік довгострокових зобов'язань.

40. Облік загальноновиробничих, адміністративних витрат та витрат на збут. Облік витрат майбутніх періодів. Облік браку та збитків від браку.

41. Методи обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції.

42. Нормативний метод обліку витрат на виробництво.

43. Облік податку на прибуток. Облік податку на додану вартість. Облік військового збору.

44. Облік доходів, витрат та результатів операційної діяльності (інвестиційної, фінансової).

45. Принципи побудови фінансового обліку на підприємстві.

46. Принципи побудови управлінського обліку на підприємстві.

47. Принципи побудови податкового обліку на підприємстві.

48. Методика складання фінансової звітності підприємства.

49. Методика складання податкової звітності підприємства.

50. Методика складання статистичної звітності.

51. Порядок нарахування та сплати податків на підприємстві.

52. Склад та порядок обліку довгострокових зобов'язань.

53. Склад та порядок обліку поточних зобов'язань.

54. Загальна економічна характеристика міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

55. Етичні та психологічні аспекти роботи бухгалтера.

56. Сутність інформаційних систем розвитку бухгалтерського обліку.

57. Технологія та організація процесу аналізу.

58. Використання інформації первинного обліку в процесі аналізу.

59. Загальні принципи організації обліку на підприємствах з іноземними інвестиціями.

60. Облік імпорту, експорту товарів, робіт та послуг. Облік товарообмінних (бартерних) операцій.

Додаток Б - Зразок оформлення титульного аркуша

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
Кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

КУРСОВА РОБОТА

на тему

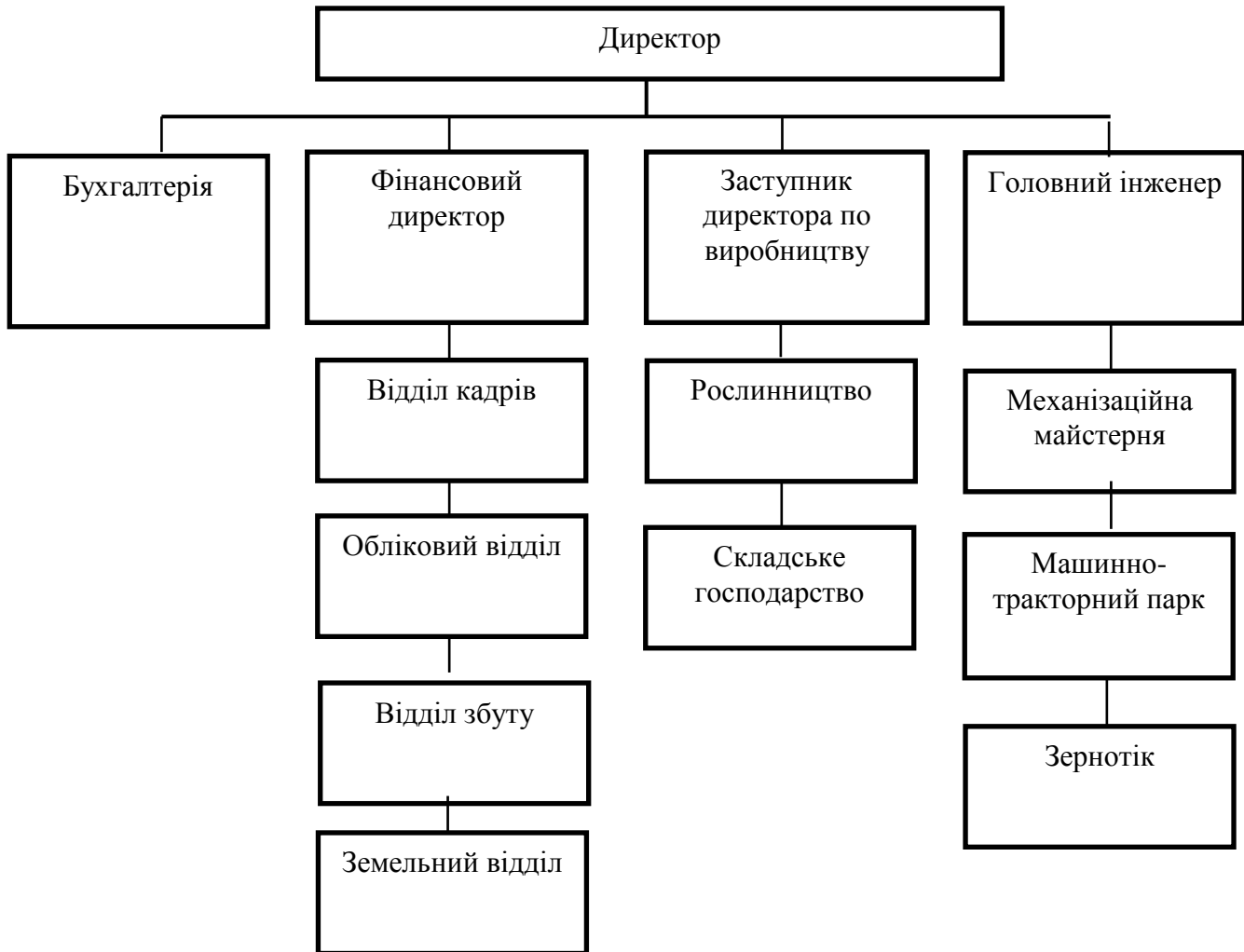
**«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ОБОРОТНИХ АКТИВІВ»
(на прикладі ТОВ «Красноколядинське»)**

Студент	Сорока Вікторія Сергіївна
Факультет	обліково-економічний
Кафедра	бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Група	ЗОА -17__
Форма навчання	заочна
Науковий керівник	к.е.н., доцент АКИМЕНКО Олена Юріївна

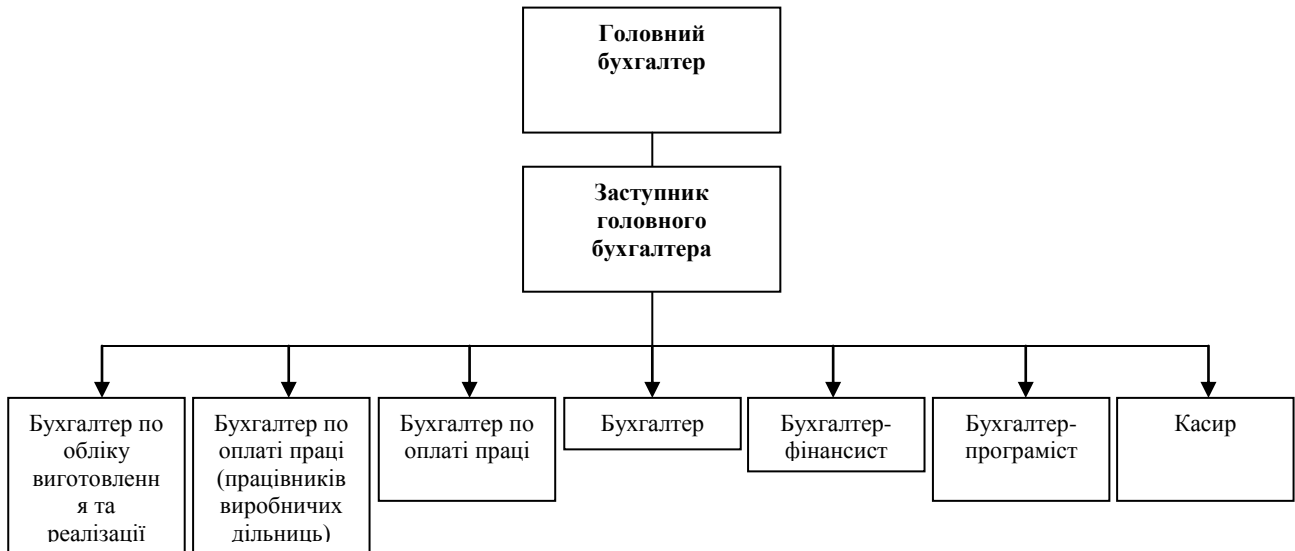
**Додаток В – Зразок оформлення змісту курсової роботи на тему
«Облік амортизаційних відрахувань основних засобів»**

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО- ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ АМОРТИЗАЦІЙНИХ ВІДРАХУВАНЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	
1.1. Сутність, порядок визнання, оцінка та класифікація основних засобів.....	
1.2. Теоретичні основи обліку амортизаційних відрахувань.....	
1.3. Нормативно-правове забезпечення обліку амортизаційних відрахувань.....	
Висновки до розділу 1.....	
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВО– ЕКОНОМІЧНА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОВ «КРАСНОКОЛЯДИНСЬКЕ»	
2.1. Загальна характеристика, основні завдання та напрямки діяльності ТОВ «Красноколядинське».....	
2.2. Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «Красноколядинське»)	
2.3. Структура бухгалтерії ТОВ «Красноколядинське») та функції облікових працівників.....	
Висновки до розділу 2.....	
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	
3.1 Порядок організації обліку амортизаційних відрахувань основних засобів.	
3.2 Синтетичний та аналітичний облік основних засобів та амортизаційних відрахувань.....	
3.2 Інвентаризація основних засобів та відображення її результатів в обліку.....	
3.3 Заходи щодо удосконалення обліку основних засобів та амортизаційних відрахувань.....	
Висновки до розділу 3.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

Додаток Д – Зразок організаційно-управлінської структури (ТОВ «Красноколядинське»)

Додаток Ж – Зразок структури бухгалтерської служби (ПрАТ «Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня»)

Додаток 3 – Зразок посадової інструкції головного бухгалтера

_____
(найменування організації, підприємства,
установи)

_____
(директор, інша посадова особа,
уповноважена затверджувати
посадову інструкцію)

ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ

Головного бухгалтера

_____
(підпис)

_____
(розшифровка підпису)

00.00.0

№ 00

00.00.00

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Головний бухгалтер відноситься до категорії керівників, приймається і звільняється на роботу наказом директора підприємства:

1.2. На посаду бухгалтера призначається особа, що має вищу професійну (економічну) освіту і стаж фінансово-бухгалтерської роботи, в тому числі на керівних посадах, не менше 5 років.

1.3. Головний бухгалтер безпосередньо підкоряється директору підприємства.

1.4. У своїй діяльності головний бухгалтер керується:

- законодавчими і нормативними документами, що регулюють питання бухгалтерського обліку і звітності;
- методичними матеріалами з відповідних питань;
- положенням про бухгалтерію підприємства;
- наказами, розпорядженнями директора підприємства;
- діючою посадовою інструкцією.

1.5. Головний бухгалтер повинен знати:

- законодавство про бухгалтерський облік;
- постанови, розпорядження, накази, інші керівні, методичні і нормативні матеріали вищих, фінансових і контрольно-ревізійних органів з питань організації бухгалтерського обліку і складання звітності, а також підприємства;
- цивільне право, фінансове, податкове і господарське законодавство;
- структуру підприємства, стратегію і перспективи його розвитку;
- положення та інструкції з організації бухгалтерського обліку на підприємстві, правила його ведення;
- порядок оформлення операцій і організацію документообігу по ділянках обліку;
- форми та порядок фінансових розрахунків;
- методи економічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, виявлення внутрішньогосподарських резервів;

- порядок приймання, оприбуткування, зберігання і витрачання грошових коштів, товарно-матеріальних та інших цінностей;
- правила розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- умови оподаткування юридичних та фізичних осіб;
- порядок списання з рахунків бухгалтерського обліку недостач, дебіторської заборгованості та інших втрат;
- правила проведення інвентаризацій грошових коштів, основних засобів і товарно-матеріальних цінностей;
- порядок і терміни складання бухгалтерських балансів та звітності;
- правила проведення перевірок і документальних ревізій;
- сучасні засоби обчислювальної техніки і можливості їх застосування для виконання обліково-обчислювальних робіт і аналізу виробничо-господарської і фінансової діяльності підприємства;
- передовий вітчизняний та зарубіжний досвід удосконалення організації бухгалтерського обліку;
- економіку, організацію виробництва, праці та управління;
- основи технології виробництва;
- ринкові методи господарювання;
- законодавство про працю;
- правила та норми охорони праці.

1.6. Під час відсутності головного бухгалтера підприємства його обов'язки виконує у встановленому порядку призначений заступник, який несе повну відповідальність за їх належне виконання.

II. ФУНКЦІЇ

На головного бухгалтера підприємства покладаються наступні функції:

2.1. Керівництво здійсненням бухгалтерського обліку і звітності на підприємстві.

2.2. Формування облікової політики з розробкою заходів щодо її реалізації.

2.3. Надання методичної допомоги працівникам підрозділів підприємства з питань бухгалтерського обліку, контролю, звітності та економічного аналізу.

2.4. Забезпечення складання економічно обґрунтованих звітних калькуляцій собівартості продукції, розрахунків з оплати праці, нарахувань і перерахування податків і зборів до бюджетів різних рівнів, платежів в банківські установи.

2.5. Виявлення внутрішньогосподарських резервів, усунення втрат і непродуктивних витрат.

2.6. Впровадження сучасних технічних засобів і інформаційних технологій.

2.7. Контроль за своєчасним і правильним оформленням бухгалтерської документації.

2.8. Забезпечення здорових і безпечних умов праці для підлеглих виконавців, контроль за дотриманням ними вимог законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці.

III. ПОСАДОВІ ОBOB'ЯЗКИ

Для виконання покладених на нього функцій головний бухгалтер підприємства зобов'язаний:

3.1. Здійснювати організацію бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності і контроль за економним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, збереженням власності підприємства.

3.2. Формувати відповідно до законодавства про бухгалтерський облік облікову політику, виходячи зі структури і особливостей діяльності підприємства, необхідності забезпечення його фінансової стійкості.

3.3. Очолити роботу з підготовки і прийняття робочого плану рахунків, форм первинних облікових документів, що застосовується для оформлення господарських операцій, по яких не передбачені типові форми, розробці форм документів внутрішньої бухгалтерської звітності, а також забезпеченню порядку проведення інвентаризацій, контролю за проведенням господарських операцій, дотримання технології обробки бухгалтерської інформації і порядку документообігу.

3.4. Забезпечувати раціональну організацію бухгалтерського обліку та звітності на підприємстві і в його підрозділах на основі максимальної централізації обліково-обчислювальних робіт та застосування сучасних технічних засобів та інформаційних технологій, прогресивних форм і методів обліку та контролю, формування та своєчасне уявлення повної та достовірної бухгалтерської інформації про діяльність підприємства, його майнове положення, прибутки та витрати, а також розробку і здійснення заходів, направлених на зміцнення фінансової дисципліни.

3.5. Організувати облік майна, зобов'язань і господарських операцій, основних засобів, що надходять, товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, своєчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з їх рухом, облік витрат виробництва і обігу, виконання кошторисів витрат, реалізації продукції, виконання робіт (послуг), результатів фінансово-господарської діяльності підприємства, а також фінансових, розрахункових та кредитних операцій.

3.6. Забезпечувати законність, своєчасність і правильність оформлення документів, складання економічно обґрунтованих звітних калькуляцій собівартості продукції, робіт (послуг), що виконуються, розрахунки з оплати праці, правильне нарахування і перерахування податків і зборів до бюджету, погашення у встановлені терміни заборгованості банкам по позиках, а також відрахування коштів на матеріальне стимулювання працівників підприємства.

3.7. Здійснювати контроль за дотриманням порядку оформлення первинних і бухгалтерських документів, розрахунків і платіжних зобов'язань, витрачання фонду заробітної плати, за встановленням посадових окладів працівникам підприємства, проведенням інвентаризацій основних засобів, товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, перевірок бухгалтерського обліку і звітності, а також документальних ревізій в підрозділах підприємства.

3.8. Брати участь у проведенні економічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства за даними бухгалтерського обліку і звітності з метою виявлення внутрішньогосподарських резервів, усунення втрат і непродуктивних витрат.

3.9. Вживати заходів з попередження недостач, незаконного витрачання грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей, порушень фінансового і господарського законодавства.

3.10. Брати участь в оформленні матеріалів по недостачах і розкраданні грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей, контролювати передачу в необхідних випадках цих матеріалів до слідчих і судових органів.

3.11. Вести роботу по забезпеченню суворого дотримання штатної, фінансової і касової дисципліни, кошторисів адміністративно-господарських та інших витрат, законності списання з рахунків бухгалтерського обліку недостач, дебіторської заборгованості та інших втрат, збереження бухгалтерських документів, оформлення і передавання їх у встановленому порядку до архіву.

3.12. Брати участь в розробці і впровадженні раціональної планової і облікової документації, прогресивних форм і методів ведення бухгалтерського обліку на підставі застосування сучасних засобів обчислювальної техніки.

3.13. Забезпечувати складання звітності, подання їх у встановленому порядку до відповідних органів.

3.14. Надавати методичну допомогу працівникам підрозділів підприємства з питань бухгалтерського обліку, контролю, звітності та економічного аналізу.

3.15. Керувати працівниками бухгалтерії.

3.16. При відсутності на підприємстві юридичних служб безпосередньо здійснювати цю функцію.

IV. ПРАВА

Головний бухгалтер має право:

4.1. Представляти інтереси підприємства у взаємовідносинах з іншими структурними підрозділами підприємства та іншими організаціями з фінансово-господарських та інших питань.

4.2. Вносити на розгляд керівництву підприємства пропозиції по вдосконаленню фінансово-господарської діяльності.

4.3. Підписувати і візувати документи в межах своєї компетенції.

4.4. Отримувати від керівників структурних підрозділів підприємства (фахівців) інформацію та документи, необхідні для виконання своїх посадових обов'язків.

4.5. Вносити на розгляд керівника підприємства уявлення про призначення, переміщення, звільнення працівників бухгалтерії, пропозиції про їх заохочення або накладення на них стягнень.

4.6. Залучати фахівців структурних підрозділів до вирішення покладених на них задач (якщо це передбачено положеннями про структурні підрозділи, якщо ні - з дозволу керівника).

4.7. Вимагати від керівництва підприємства сприяння у виконанні своїх посадових обов'язків і прав.

V. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Головний бухгалтер несе відповідальність:

5.1. За невиконання (неналежне виконання) своїх посадових обов'язків, передбачених діючою посадовою інструкцією, в межах, визначених чинним трудовим законодавством України.

5.2. За здійснені в процесі своєї діяльності правопорушення - в межах, визначених чинним адміністративним, кримінальним і цивільним законодавством України.

5.3. За спричинення матеріального збитку - в межах, визначених чинним трудовим, кримінальним і цивільним законодавством України.

Посадова інструкція розроблена
відповідно до

(найменування, номер і дата документа)

Керівник структурного підрозділу

(підпис)

(розшифровка підпису)

00.00.00

УЗГОДЖЕНО:

Начальник юридичного відділу:

_____
(підпис)   _____
(розшифровка підпису)

00.00.00

З інструкцією ознайомлений:

_____
(підпис)   _____
(розшифровка підпису)

00.00.00

Додаток К - Зразок Положення про бухгалтерію

1. Загальні положення

1.1. Це положення визначає основні завдання, структуру, функції, права й відповідальність бухгалтерії, порядок проведення робіт із підбору та розміщення кадрів, кадрового обліку, керування трудовою дисципліною у підрозділі, а також взаємовідносини підрозділу з іншими структурними підрозділами підприємства.

1.2. Бухгалтерія є самостійним структурним підрозділом підприємства і підпорядковується безпосередньо директору підприємства.

1.3. Бухгалтерія утворюється та ліквідується наказом директора підприємства.

1.4. Штатна чисельність і структура бухгалтерії визначаються відповідними наказами директора підприємства.

1.5. Бухгалтерія у своїй діяльності керується чинним законодавством України, статутом підприємства, правилами внутрішнього трудового розпорядку, правилами й стандартами документаційного забезпечення управління, іншими нормативними документами.

1.6. Безпосереднє керівництво роботою бухгалтерії здійснює головний бухгалтер, на посаду якого наказом директора призначається особа, яка має повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст), післядипломну освіту в галузі управління та стаж бухгалтерської або фінансової роботи за професіями керівників нижчого рівня: для магістра — не менше 2 років, спеціаліста — не менше 3 років.

1.7. На період відсутності головного бухгалтера (відпустки, відрядження, хвороба тощо) його обов'язки покладаються на заступника (чи особу, яка визначається відповідним чином), який набуває відповідних прав і несе відповідальність за виконання обов'язків, визначених цим положенням, посадовою інструкцією, правилами внутрішнього трудового розпорядку, іншими нормативними документами.

1.8. Обов'язки заступника головного бухгалтера визначаються головним бухгалтером.

1.9. Заступник головного бухгалтера, а також інші співробітники підрозділу призначаються на посаду та звільняються з посади наказом директора підприємства за поданням головного бухгалтера.

1.10. Зміни й доповнення до цього положення узгоджуються з головним бухгалтером, а також із керівниками тих підрозділів (відділів), із якими взаємодіє бухгалтерія, і вносяться в положення на підставі наказу директора підприємства.

2. Завдання

Основними завданнями бухгалтерії є:

2.1. Організація ведення обліку фінансово-господарської діяльності підприємства.

2.2. Контроль за зберіганням матеріально – технічних цінностей, правильними та економними витратами коштів і матеріальних цінностей, дотриманням режиму економії і господарського розрахунку на підприємстві.

3. Структура

3.1. Структуру підрозділу затверджує директор підприємства за поданням головного бухгалтера.

3.2. Структура бухгалтерії узгоджується з заступником директора по кадрам.

3.3. Бухгалтерія може мати у своєму складі наступні внутрішні підрозділи:

- бюро обліку основних коштів та нематеріальних активів;
- бюро фінансово-розрахункових операцій;
- бюро обліку та звітності;
- бюро обліку та реалізації готової продукції;
- бюро розрахунків із працівниками;
- бюро фінансового контролю.

3.4. Положення про внутрішні підрозділи затверджуються директором підприємства, а розподіл обов'язків між співробітниками підрозділів здійснюється головним бухгалтером.

4. Функції

У процесі здійснення діяльності бухгалтерія виконує наступні функції:

4.1. Визначення, формулювання, планування, здійснення й координація організації бухгалтерського обліку, господарсько-фінансової діяльності підприємства, здійснення контролю за ефективним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

4.2. Раціональна організація ведення обліку і звітності на підприємстві і в його підрозділах на основі централізації та автоматизації обліково-обчислювальних робіт, прогресивних форм і методів бухгалтерського обліку і контролю, розроблення і здійснення заходів, які направлені на додержання дисципліни і зміцнення господарського розрахунку.

4.3. Складання балансу підприємства (основні засоби та інші поза оборотні активи, запаси й витрати, грошові кошти, розрахунки та інші активи, джерела власних та прирівняних до них коштів, довгострокові пасиви, розрахунки та інші короткострокові пасиви).

4.4. Організація та контроль за складанням розрахунків щодо використання прибутків, витрат на виробництво (витрат обігу), платежів до бюджету, своєчасністю й правильністю складання звітності.

4.5. Контроль за додержанням порядку оформлення первинних та бухгалтерських документів, розрахунків і платіжних зобов'язань, витрачанням

фонду оплати праці, встановленням посадових окладів, за проведенням інвентаризацій основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, документів, розрахунків, перевірок організації бухгалтерського обліку й звітності, документальних ревізій у підрозділах підприємства.

4.6. Контроль за довгостроковими інвестиціями підприємства в прибуткові активи (цінні папери — акції, облігації, сертифікати, казначейські зобов'язання) інших підприємств, господарських товариств, процентні облігації державних та місцевих позик, вклади до статутних фондів спільних підприємств та інші фінансові вкладення; за обліком страхової діяльності; бартерними (товарообмінними) операціями; за правильністю обліку операцій в іноземних валютах, із векселями Державного казначейства; інкасацією боргових вимог.

4.7. Складання щомісячного бухгалтерського обліку, квартальних та річних бухгалтерських звітів (за результатами інвентаризації).

4.8. Контроль за правильністю відображення в інвентаризаційній відомості інвентаризаційних різниць (нестачі, надлишки, пересортиці), втрати та псування цінностей з обчисленням розміру збитків.

4.9. Регулювання розходження фактичної наявності матеріальних цінностей з даними бухгалтерського обліку, що були виявлені під час інвентаризацій.

4.10. Участь у проведенні економічного аналізу господарсько — фінансової діяльності за даними бухгалтерського обліку й звітності з метою виявлення внутрішньогосподарських резервів, усунення непродуктивних витрат.

4.11. Заходи щодо запобігання нестач, незаконного витрачання коштів і товарно-матеріальних цінностей, порушень фінансового та господарського законодавства.

4.12. Участь в оформленні матеріалів з нестач, крадіжок та псування цінностей, контроль за поданням в необхідних випадках матеріалів у слідчі і судові органи.

4.13. Робота, яка направлена на забезпечення суворого додержання штатної, фінансової і касової дисципліни, кошторисів адміністративно — господарських та інших витрат, додержання законності списання з бухгалтерських балансів дебіторської заборгованості, недостач та інших втрат, контроль за зберіганням бухгалтерських документів, оформленням і здаванням їх за встановленим порядком до архіву.

4.14. Участь у роботі з удосконалення й розширення сфери дії внутрішньогосподарського розрахунку, в розробленні раціональної планової та облікової документації, в організації впровадження засобів автоматизації обліково-обчислювальних робіт.

4.15. Забезпечення на основі даних первинних документів і бухгалтерських записів своєчасного складання бухгалтерської та податкової звітності, подання її за встановленим порядком відповідним органам.

4.16. Надання методичної допомоги працівникам підрозділів підприємства з питань бухгалтерського обліку, контролю, звітності та економічного аналізу.

5. Взаємовідносини з іншими підрозділами

Бухгалтерія взаємодіє:

5.1. З економістом з питань:

5.1.1. Отримання:

- планів виробництва продукції окремими підрозділами та підприємством у цілому;
- проектів оптових та роздрібних цін на продукцію підприємства;
- звітів про виконання планів виробництва структурними підрозділами та підприємством у цілому;

5.1.2. Надання:

- інформації, необхідної для економічного планування;
- балансів та звітів про прибутки та видатки;
- розрахунків заробітної плати;
- розрахунків амортизаційних відрахувань;

5.2. З відділами головного механіка і головного енергетика з питань:

5.2.1. Отримання:

- повідомлень про виконання замовлень;
- затверджених у встановленому порядку актів на списання устаткування й енергоустаткування з балансу;
- затверджених у встановленому порядку актів на передачу або на продаж устаткування, актів на передачу устаткування з ремонту в експлуатацію;

5.2.2. Надання:

- інформації про витрати на утримання й ремонт устаткування;
- інформації про наявність основних і оборотних коштів у зіставленні з нормативом;

5.3. З відділом матеріально-технічного постачання з питань:

5.3.1. Отримання:

- документації на зайві матеріали й неліквіди;
- інвентаризаційних документів щодо матеріальних цінностей;
- розрахунків й інших даних для стягнення з постачальників пені, штрафів і неустойок, а також висновків з претензій, заявлених постачальниками;
- звітних даних про рух матеріалів і виробів, про їх залишки на кінець кожного місяця;

5.3.2. Надання:

- рахунків для оплати;
- даних про матеріали в дорозі;

– інформації про рух матеріалів і комплектуючих виробів і реалізацію наднормативних залишків на початок місяця й кварталу у вартісній оцінці;

- інформації про неоплачені рахунки із зазначенням причин;
- лімітів витрат на телефонні, телеграфні й командировочні витрати;
- звітних даних про вартість матеріалів, комплектуючих виробів,

витрачених цехами і відділами;

5.4. З відділом збуту (маркетингу) з питань:

5.4.1. Отримання:

- звітів про витрати на маркетингові дослідження;
- товарно-супровідної документації;
- звітів про стан запасів продукції на складах;

5.4.2. Надання:

- порівнювальних відомостей за результатами інвентаризації;
- даних про неплатоспроможність окремих замовників;
- повідомлення про застосування санкцій до покупців і замовників;

5.8. З юридичним відділом з питань:

5.8.1. Отримання:

- результатів розгляду цивільних і кримінальних справ;
- консультацій щодо змін у законодавстві;

5.8.2. Надання:

– матеріалів по фактах розкрадань і стягнень дебіторської заборгованості;

- заявок на пошук необхідних нормативно-правових документів;

6. Права

6.1. Бухгалтерія має право:

6.1.1. Вимагати від підрозділів підприємства представлення матеріалів (планів, звітів, довідок тощо), необхідних для здійснення роботи, що входить у компетенцію бухгалтерії.

6.1.2. Підписувати бухгалтерські звіти і баланси підприємства, статистичні звіти про виконання планів за найважливішими показниками виробничо – господарської діяльності підприємства, документи, що служать підставою для прийому і видачі грошей, матеріальних і інших цінностей, а також змінюють кредитні і розрахункові зобов'язання підприємства.

6.1.3. Розглядати і візувати договори й угоди, укладені підприємством, накази про встановлення і зміну умов оплати праці і преміювання, про прийом, звільнення і переміщення матеріально відповідальних осіб на підприємстві, про списання цінностей.

6.1.4. Не приймати до виконання й оформлення документи за операціями, що порушують чинне законодавство України і встановлений порядок прийому, оприбуткування, зберігання й витрати коштів, устаткування, матеріальних і інших цінностей.

6.1.5. Представляти керівництву підприємства пропозиції про накладення стягнень на осіб, що допустили недоброякісне оформлення і складання документів, несвоєчасну передачу їх для відображення на рахунках бухгалтерського обліку і звітності, а також допустили недостовірність даних в документах.

6.1.6. Здійснювати зв'язок з іншими організаціями з питань, що входять до компетенції бухгалтерії.

6.2. Конкретні права та обов'язки головного бухгалтера та працівників підрозділу встановлюються відповідними посадовими інструкціями.

7. Відповідальність

7.1. Бухгалтерія несе колективну відповідальність за:

- якість і своєчасність виконання завдань і функцій, покладених на підрозділ, а також за повну реалізацію прав, наданих підрозділу;
- дотримання вимог нормативних правових документів із праці;
- правильність, повноту і якість проведення заходів щодо реалізації політики підприємства в галузі господарсько-фінансової діяльності;

7.2. Головний бухгалтер несе персональну відповідальність за: дотримання вимог чинного законодавства в процесі керівництва підрозділом; – своєчасне виконання наказів керівництва;

7.3. Персональна відповідальність інших працівників підрозділу встановлюється відповідними посадовими інструкціями.

_____

(розробник)

_____

(підпис)

_____

(дата)

_____

(ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Рік	2012	2013	2014	2015	2016
Статус					
Дата перегляду					
Посада особи, відповідальної за перегляд документу					
Підпис особи, відповідальної за перегляд документу					

Додаток Л - Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у курсовій роботі

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	<p>1. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. — Львів: Свічадо, 2006. — 307 с. — (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV—V ст.; № 14).</p> <p>2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. — К.: Ін-т математики, 2006. — 111 с. — (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України; т. 59).</p> <p>3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Натапія Дмитрівна Матюх. — К.: Асамблея діл. кіл: Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. — 311 с. — (Ювеліри України; т. 1).</p> <p>4. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. — Львів : Кальварія, 2005. — 196, [1] с. — (Першотвір).</p>
Два автори	<p>1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К.: Києво-Могилян.акад., 2005. — 397, [1] с. — (Бібліотека наукового щорічника "Українадипломатична"; вип. 1).</p> <p>2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. — К.: Прецедент, 2006. — 93 с. — (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю; вип. 11).</p> <p>3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. — Львів: Растр-7, 2007. — 375 с.</p>
Три автори	<p>1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня, Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Зддисон Г.Д.; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. — Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2007. — XIII, 265 с.</p>
Чотири автори	<p>1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. — К.: НДІ "Укראгропромпродуктивність", 2006. — 106 с. — (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи).</p> <p>2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздев, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. — К.: Вища освіта, 2006. — 478, [1] с. — (ПТО: Професійно-технічна освіта).</p>
П'ять і більше авторів	<p>1. Психология менеджмента / [Власов П. К., Липницкий А. В., Луцихина И. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар. центр, 2007. — 510 с.</p> <p>2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод, посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т.В. Бондар, О.Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. — К.: Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. — 115 с. — (Серія "Формування здорового способу життя молоді": у 14 кн., кн. 13).</p>

<p>Без автора</p>	<p>1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. Тексту В. Клос]. — К.: Грані-Т, 2007. — 119с — (Грані світу). 2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкує., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. — К.: Грамота, 2007. — 638, [1] с. 3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця XIX — початку XX століття: [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. — К.: Грані-Т, 2007. — 190, [1] с.</p>
<p>Багатотомний документ</p>	<p>1. Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. — К.: Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007— . — (Джерела з історії науки в Україні). Ч. 2: Додатки — 2007. — 573, [1] с. 2. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТИЦ "Леонорм-Стандарт", 2005— . — (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 1. — 2005. — 277 с. 3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни...: (Дочь врага народа) : трилогия / А. Дарова. — Одесса : Астропринт, 2006— . — (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова ; кн. 4). 4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : Особенная часть : в 6 т. / Н. П. Кучерявенко.— Х.: Право, 2002— . — Т. 4: Косвенные налоги. — 2007. — 534 с. 5. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. 4.1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. — К.: НТУУ "КПІ", 2006.— 125 с.</p>
<p>Матеріали конференцій</p>	<p>1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників ["Молодь України і аграрна реформа"], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. — 167 с. 2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. — К. : ІСОА, 2002. — 147 с. 3. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. — К. : Асоц. укр. банків, 2000. — 117 с. — (Спецвип.: 10 років АУБ). 4. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6—9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. Ред. В. Т. Трощенко. — К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. — С. 559—956, XIII, [2] с. — (Ресурс 2000). 5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій: зб. наук, праць / наук. ред. В. І. Моссаковський.—Дніпропетровськ: Навч. кн., 1999. — 215 с. 6. Ризикологія в економіці та підприємстві: зб. наук, праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. — К.: КНЕУ: Акад. ДПС України, 2001, —452 с.</p>
<p>Препринти</p>	<p>1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/АІ(П- 1)5А с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов /</p>

	<p>Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. — Х.: ННЦ ХФТИ, 2006. — 19с — (Препринт / НАН України, Нац. науч. центр "Харьк. физ.-техн. ин-т"; ХФТИ 2006-4).</p> <p>2. Панасюк М. 1. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / Панасюк М. 1., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. — Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. — 7, [1] с. — (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).</p>
Депоновані наукові праці	<p>1. Социологическое исследование малых групп населения / В. И. Иванов [и др.] ; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. - М., 2002. -110 с. -Деп. в ВИНТИ 13.06.02, № 145432. 2. Разумовский В. А. Управление маркетинговими исследованиями в регионе / В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. - М., 2002. - 210 с. - Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.</p>
Словники	<p>1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. — Х. : Халімон, 2006. — 175, [1]с. 2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ, термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. — К. : Європ. ун-т, 2007. — 57 с. 3. Українсько-німецький тематичний словник [уклад. Н. Яцко та ін.]. — К. : Карпенко, 2007. — 219 с. 4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. — 2-ге вид., оновл. — К. : К.І.С., 2006. — 138 с.</p>
Атласи	<p>1. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт, дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук, редкол.: С. С. Куруленко та ін.]; Рада по вивч. продукт, сил України НАН України [та ін.]. — К. : Варта, 2006. — 217 с.</p> <p>2. Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда ; [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. — Х. : Ранок, 2005. — 96 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2006. — 207 с. — (Бібліотека офіційних видань).</p> <p>2. Медична статистика статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. — К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. — 459 с. — (Нормативні директивні правові документи).</p> <p>3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. — Офіц. вид. — К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. — VI, 74 с. — (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).</p>
Стандарти	<p>1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (І80 7000:2004, ЮТ) : ДСТУ ІЗО 7000:2004. — [Чинний від 2006-01-01]. — К.: Держспоживстандарт України, 2006. — IV, 231 с. — (Національний стандарт України).</p> <p>2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ІЗО 6107-1:2004 — ДСТУ ІЗО 6107-9:2004. — [Чинний від 2005-04-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. — 181 с. — (Національні стандарти України).</p>
Каталоги	<p>1. Межгосударственные стандарты: каталог: в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А.; ред. Иванов В. Л.]. — Львов: НТЦ "Леонорм-стандарт", 2006— . — (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 5. — 2007. —264 с. Т. 6. — 2007. —277 с.</p> <p>2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник</p>

	/ [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. — Львів : Новий час, 2003. — 160 с. Університетська книга : осінь, 2003: [каталог]. — [Суми : Унів. кн., 2003].—11 с.
Бібліографічні покажчики	1. Куц О. С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. — Львів : Укр. технології, 2007. — 74 с. 2. Систематизований покажчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за-1997—2005 роки / [уклад. Кириць Б. О., Потлань О. С]. — Львів : Львів, держ. ун-т внутр. справ, 2006. — 11с.— (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).
Дисертації	1.Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. - К., 2005. - 276 с.
Автореферати дисертацій	1. Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 „Технологія машинобудування” / І. Я. Новосад. — Тернопіль, 2007. — 20, [1] с. 2. Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 „Автоматиз. системи упр. та прогрес, інформ. технології” / Нгуен Ші Данг. —К., 2007.—20с.
Авторські свідоцтва	А. с. 1007970 СССР, МКІ/Г В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). - № 3360585/25-08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.
Патенти	Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК' Н 04 В 1/38, Н 04 а 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В. И.; заявитель и патентообладатель Воронеж, науч.-исслед. ин-т связи. - № 2000131736/09; заявл. 18.12.00 ; опубл. 20.08.02, Бюл. № 23 (II ч.).
Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 6. — С. 15—18, 35—38. 2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 6. — С. 14—17. 3. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України : (кінець ХІХ—початок ХХ ст.) / Д. М. Чорний. — Х., 2007. — Розд. 3. — С. 137—202.
Електронні ресурси	1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів ІІІ—ІV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. — 80 Міп / 700 МВ. — Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. — (Бібліотека студента-медика)— 1 електрон, опт. диск (Сй-КОМ) ; 12 см. — Систем, вимоги: Репііт ; 32 МБ КАМ ; \A/іпс1о\мз 95, 98, 2000, ХР ; МЗ \J/orc1 97-2000.— Назва з контейнера.

Додаток М - Заходи щодо вдосконалення системи бухгалтерського обліку на підприємстві

Заходи	Шляхи досягнення	Очікуваний результат
Оздоровлення та збільшення ефективності виробничого процесу	1) ліквідація простоїв обладнання за рахунок помилок та ремонту; 2) модернізація та оновлення існуючого обладнання, введення нового устаткування; 3) автоматизація значної частини найбільш трудомістких та складних процесів виробництва	Підвищення фондівіддачі основних засобів та збільшення обсягів виробництва готової продукції
Підвищення конкурентоспроможності продукції	1) упровадження у серійне виробництво нової і модернізація освоєної продукції, яка по якості відповідає міжнародним вимогам; 2) організація власного виробництва комплектуючих виробів та матеріалів, що усуває залежність підприємства від постачальників і забезпечує гарантію якості продукції	Зростання обсягів реалізації готової продукції та прибутку підприємства
Удосконалення організації бухгалтерського обліку	1) розробка посадових інструкцій бухгалтерської служби; 2) вдосконалення облікової політики та впровадження рахунків аналітичного обліку; 3) створення служби внутрішнього контролю безпосередньо на підприємстві; 4) розробка графіку документообігу руху первинних документів; 5) створення автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку	Ефективне, правильне та раціональне ведення бухгалтерського обліку та забезпечення користувачів фінансової звітності повною, правдивою та неупередженою інформацією щодо діяльності підприємства.
Зміцнення економічної безпеки підприємства	Затвердження програми дій, спрямованих на створення надійної системи економічної безпеки підприємства: - у рамках технологічної безпеки: зняття з виробництва низькорентабельних видів продукції; створення нових організаційно-виробничих структур; активна участь у міжнародних семінарах та виставках; - у рамках ресурсної безпеки: стимулювання науково-технічного напрямку; удосконалення системи розрахунків; - у межах фінансової безпеки: створення інформаційного центру з метою постійного володіння інформацією про борги підприємства та перекриття каналів її витоку. Створення служби безпеки підприємства.	Запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам). Посилення конкуренції. Стабільне функціонування та динамічний науково-технічний й соціальний розвиток. Забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства. Захист від потенційних загроз і протиправних посягань.

**Додаток Н – Форми фінансової звітності (Додаток 1 до НПБО 1
«Загальні вимоги до фінансової звітності»**

КОДИ		
		01

Дата (рік, місяць, число)

Підприємство _____ за ЄДРПОУ

Територія _____ за КОАТУУ

Організаційно-правова форма господарювання _____ за КОПФГ

Вид економічної діяльності _____ за КВЕД

Середня кількість працівників¹ _____

Адреса, телефон _____

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на _____ 20__ р.

Форма № 1 Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012		
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
	1045		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточні біологічні активи	1110		

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300		
Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425	( )	( )
Вилучений капітал	1430	( )	( )
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900		

Керівник

Головний бухгалтер _____

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

01

Підприємство _____ за ЄДРПОУ _____
(найменування)

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за _____ 20__ р.

Форма № 2 Код за ДКУД

1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	( )	( )
Валовий: прибуток	2090		
збиток	2095	( )	( )
Інші операційні доходи	2120		
Адміністративні витрати	2130	( )	( )
Витрати на збут	2150	( )	( )
Інші операційні витрати	2180	( )	( )
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190		
збиток	2195	( )	( )
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	( )	( )
Втрати від участі в капіталі	2255	( )	( )
Інші витрати	2270	( )	( )

Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		
збиток	2295	( )	( )
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350		
збиток	2355	( )	( )

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500		
Витрати на оплату праці	2505		
Відрахування на соціальні заходи	2510		

Амортизація	2515		
Інші операційні витрати	2520		
Разом	2550		

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

Підприємство _____

за ЄДРПОУ

(найменування)

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)

за 20__ р.

Форма № 3 Код за ДКУД

1801004

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000		
Повернення податків і зборів	3005		
у тому числі податку на додану вартість	3006		
Цільового фінансування	3010		
Інші надходження	3095		
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	( )	( )
Праці	3105	( )	( )
Відрахувань на соціальні заходи	3110	( )	( )
Зобов'язань з податків і зборів	3115	( )	( )
Інші витрачання	3190	( )	( )
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195		
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації:			
фінансових інвестицій	3200		
необоротних активів	3205		
Надходження від отриманих:			
відсотків	3215		
дивідендів	3220		
Надходження від деривативів	3225		
Інші надходження	3250		
Витрачання на придбання:			
фінансових інвестицій	3255	( )	( )
необоротних активів	3260	( )	( )
Виплати за деривативами	3270	( )	( )
Інші платежі	3290	( )	( )
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295		
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300		
Отримання позик	3305		
Інші надходження	3340		
Витрачання на:	3345	( )	( )

1	2	3	4
Викуп власних акцій			
Погашення позик	3350		
Сплату дивідендів	3355	( )	( )
Інші платежі	3390	( )	( )
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395		
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400		
Залишок коштів на початок року	3405		
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410		
Залишок коштів на кінець року	3415		

Керівник

Головний бухгалтер

КОДИ

Дата (рік, місяць, число)

Підприємство _____ за ЄДРПОУ

(найменування)

**Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)
за 20__ р.**

Форма № 3-н

Код за ДКУД

1801006

Стаття	Код рядка	За звітний період		За аналогічний період попереднього року	
		надходження	видаток	надходження	видаток
1	2	3	4	5	6
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	3500				
Коригування на:					
амортизацію необоротних активів	3505		X		X
збільшення (зменшення) забезпечень	3510				
збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	3515				
збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій	3520				
Зменшення (збільшення) оборотних активів	3550				
Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань	3560				
Грошові кошти від операційної діяльності	3570				
Сплачений податок на прибуток	3580	X		X	
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195				
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності					
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200		X		X
необоротних активів	3205		X		X
Надходження від отриманих: відсотків	3215		X		X
дивідендів	3220		X		X
Надходження від деривативів	3225		X		X
Інші надходження	3250		X		X
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	X		X	
необоротних активів	3260	X		X	
Виплати за деривативами	3270	X		X	
Інші платежі	3290	X		X	
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295				

1	2	3	4	5	6
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності					
Надходження від: Власного капіталу	3300		X		X
Отримання позик	3305		X		X
Інші надходження	3340		X		X
Витрачання на: Викуп власних акцій	3345	X		X	
Погашення позик	3350	X		X	
Сплату дивідендів	3355	X		X	
Інші платежі	3390	X		X	
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395				
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400				
Залишок коштів на початок року	3405		X		X
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410				
Залишок коштів на кінець року	3415				

Керівник

Головний бухгалтер

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Погашення заборгованості з капіталу	4245								
Вилучення капіталу: Викуп акцій (часток)	4260								
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265								
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270								
Вилучення частки в капіталі	4275								
Інші зміни в капіталі	4290								
Разом змін у капіталі	4295								
Залишок на кінець року	4300								

Керівник

Головний бухгалтер

ДОДАТОК П – МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАПОВНЕННЯ ФОРМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ [18]

I. Загальні положення

1.1. Ці Методичні рекомендації можуть застосовуватися підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (далі - підприємства) усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності).

1.2. У цих Методичних рекомендаціях розглядається питання розкриття інформації за статтями балансу (звіту про фінансовий стан) (далі - баланс), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) (далі - звіт про фінансові результати), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал.

Форма і склад статей фінансової звітності визначаються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 року за № 336/22868.

1.3. Терміни, що використовуються у цих Методичних рекомендаціях, використовуються у значеннях, наведених у національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку.

1.4. При складанні фінансових звітів підприємства можуть визначати склад статей, за якими розкривається інформація, а саме можуть не наводити статей, які передбачені у формах фінансової звітності, затверджених національними положеннями (стандартами), у разі якщо за ними відсутня інформація до розкриття (крім випадків, коли така інформація була в попередньому звітному періоді), а також включати до фінансових звітів додаткові статті у порядку, визначеному Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", у разі якщо стаття відповідає таким критеріям: інформація є суттєвою; оцінка статті може бути достовірно визначена.

II. Зміст статей балансу

2.1. Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

2.2. У балансі відображаються активи, зобов'язання та власний капітал підприємства. Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу.

2.3. Актив відображається в балансі за умови, що його оцінка може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з його використанням.

2.4. Витрати на придбання та створення активу, який не може бути відображений в балансі, включаються до складу витрат звітного періоду.

2.5. Зобов'язання відображається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

2.6. Власний капітал відображається в балансі одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які призводять до його зміни.

2.7. У статті "Нематеріальні активи" відображається вартість об'єктів, які віднесені до складу нематеріальних активів згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 року № 242, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 02 листопада 1999 року за N 750/4043 (зі змінами). У цій статті наводяться окремо первісна та залишкова вартість нематеріальних активів, а також нарахована у встановленому порядку сума накопиченої амортизації. До підсумку балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною вартістю і сумою накопиченої амортизації, яка наводиться у дужках.

2.8. У статті "Незавершені капітальні інвестиції" відображається вартість незавершених на дату балансу капітальних інвестицій в необоротні активи на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість необоротних активів), виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу).

2.9. У статті "Основні засоби" наводиться вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року N 92, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 18 травня 2000 року за N 288/4509 (зі змінами), а також вартість основних засобів, отриманих у довірче

управління або на праві господарського відання чи праві оперативного управління. У цій статті також наводиться вартість інших необоротних матеріальних активів.

У цій статті наводяться окремо первісна (переоцінена) вартість, сума зносу основних засобів (у дужках) та їх залишкова вартість. До підсумку балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю основних засобів і сумою їх зносу на дату балансу.

2.10. У статті "Інвестиційна нерухомість" відображається вартість об'єктів, що віднесені до інвестиційної нерухомості згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 32 "Інвестиційна нерухомість", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 02 липня 2007 року N 779, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16 липня 2007 року за N 823/14090 (зі змінами). У цій статті наводиться справедлива вартість інвестиційної нерухомості, визначена на дату балансу. У разі якщо відповідно до зазначеного положення (стандарту) бухгалтерського обліку інвестиційна нерухомість обліковується за первісною вартістю, у цій статті наводиться її залишкова вартість, яка включається до підсумку балансу, при цьому у додаткових статтях окремо наводяться первісна вартість інвестиційної нерухомості та сума зносу (у дужках).

2.11. У статті "Довгострокові біологічні активи" відображається вартість довгострокових біологічних активів, облік яких ведеться за Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 18 листопада 2005 року N 790, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 05 грудня 2005 року за N 1456/11736 (зі змінами) (далі - Положення (стандарт) 30). У цій статті наводиться справедлива вартість довгострокових біологічних активів. У разі якщо відповідно до Положення (стандарту) 30 довгострокові біологічні активи обліковуються за первісною вартістю, у цій статті наводиться їх залишкова вартість, яка включається до підсумку балансу, при цьому у додаткових статтях окремо наводяться їх первісна вартість та сума накопиченої амортизації (у дужках).

2.12. У статті "Довгострокові фінансові інвестиції" відображаються фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. У цій статті виділяються фінансові інвестиції, які згідно з відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку обліковуються методом участі в капіталі.

2.13. У статті "Довгострокова дебіторська заборгованість" відображається заборгованість фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

2.14. У статті "Відстрочені податкові активи" відображається сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню в наступних періодах, що визначається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 28 грудня 2000 року N 353, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 січня 2001 року за N 47/5238 (зі змінами) (далі - Положення (стандарт) 17).

2.15. У додатковій статті "Гудвіл" відображається сума перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань на дату придбання, що визначається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19 "Об'єднання підприємств", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 07 липня 1999 року N 163, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 липня 1999 року за N 499/3792 (зі змінами). Інформація щодо вартості гудвілу включається до підсумку балансу.

2.16. У додатковій статті "Відстрочені аквізиційні витрати" страховиками відображається сума аквізиційних витрат страховика, що мали місце протягом поточного та/або попередніх звітних періодів, але які належать до наступних звітних періодів та визнаються у витратах одночасно з визнанням відповідної заробленої премії протягом строку дії страхового договору (контракту). Сума відстрочених аквізиційних витрат включається до підсумку балансу.

2.17. У додатковій статті "Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах" страховиками відображаються кошти у централізованих страхових резервних фондах, зокрема, які перебувають в управлінні Моторно-транспортного страхового бюро України, але які належать страховикам. Інформація про залишки коштів у централізованих страхових резервних фондах включається до підсумку балансу.

2.18. У статті "Інші необоротні активи" наводиться вартість необоротних активів, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу "Необоротні активи".

2.19. У статті "Запаси" відображається загальна вартість активів, які визнаються запасами згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського

обліку 9 "Запаси", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 року N 246, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 02 листопада 1999 року за N 751/4044 (зі змінами) (далі - Положення (стандарт) 9), зокрема, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

У разі відповідності ознакам суттєвості може бути окремо наведена у додаткових статтях інформація про вартість виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції та товарів. До підсумку балансу включається загальна вартість запасів, інформація про вартість окремих складових запасів наводиться у додаткових статтях в межах загальної суми.

2.20. У додатковій статті "Виробничі запаси" відображається вартість запасів малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу.

2.21. У додатковій статті "Незавершене виробництво" відображаються витрати на незавершене виробництво і незавершені роботи (послуги), а також вартість напівфабрикатів власного виробництва і валова заборгованість замовників за будівельними контрактами.

2.22. У додатковій статті "Готова продукція" відображаються запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам. Продукція, яка не відповідає наведеним вимогам (крім браку), та роботи, які не прийняті замовником, відображаються у складі незавершеного виробництва.

2.23. У додатковій статті "Товари" відображається без суми торгових націнок вартість залишків товарів, які придбані підприємствами для подальшого продажу.

2.24. У статті "Поточні біологічні активи" відображається вартість поточних біологічних активів тваринництва (дорослі тварини на відгодівлі і в нагулі, птиця, звірі, кролики, дорослі тварини, вибракувані з основного стада для реалізації, молодняк тварин на вирощуванні і відгодівлі) в оцінці за справедливою або первісною вартістю, а також рослинництва (зернові,

технічні, овочеві та інші культури) в оцінці за справедливою вартістю, облік яких ведеться згідно з Положенням (стандартом) 30.

2.25. У додатковій статті "Депозити перестраховування" страховиками наводиться сума за угодами перестраховування, які характеризуються передачею незначного страхового ризику або відсутністю передачі страхового ризику і використовуються переважно як засіб оптимізації грошових потоків у короткостроковій та середньостроковій перспективі. Сума за угодами перестраховування включається до підсумку балансу.

2.26. У додатковій статті "Векселі одержані" відображається заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), інші активи, виконані роботи та надані послуги, яка забезпечена векселями. Інформація щодо зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу.

2.27. У статті "Дебіторська заборгованість за продукцію товари, роботи, послуги" відображається заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена векселем, якщо така інформація наводиться в окремій статті), скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто).

2.28. У статті "Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами" відображається сума авансів, наданих іншим підприємствам, а також сума авансового внеску з податку на прибуток у випадках, передбачених законодавством.

2.29. У статті "Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом" відображається дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету. Окремо наводиться дебіторська заборгованість з податку на прибуток.

2.30. У додатковій статті "Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів" відображається сума нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо. Інформація щодо суми зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу.

2.31. У додатковій статті "Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків" відображається заборгованість пов'язаних сторін та дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків, зокрема між учасниками групи тощо. Інформація щодо вказаної заборгованості включається до підсумку балансу.

2.32. У статті "Інша поточна дебіторська заборгованість" відображається заборгованість дебіторів, яка не відображена в окремих статтях щодо розкриття

інформації про дебіторську заборгованість або яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів.

2.33. Показники дебіторської заборгованості наводяться у балансі за вартістю, яка визначається згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 08 жовтня 1999 року № 237, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 1999 року за N 725/4018 (зі змінами) (далі - Положення (стандарт) 10).

2.34. У статті "Поточні фінансові інвестиції" відображають фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів), а також сума довгострокових фінансових інвестицій, які підлягають погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

2.35. У статті "Гроші та їх еквіваленти" відображаються готівка в касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, а також грошові кошти в дорозі, електронні гроші, еквіваленти грошей. У цій статті наводяться кошти в національній або іноземній валютах. Кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, виключаються зі складу оборотних активів та відображаються як необоротні активи.

У разі відповідності ознакам суттєвості окремо може бути наведена у додаткових статтях інформація про готівку та гроші на рахунках в банку. До підсумку балансу включається загальна сума грошей та їх еквівалентів, інформація про готівку і гроші на рахунках в банку наводиться у додаткових статтях в межах загальної суми.

2.36. У статті "Витрати майбутніх періодів" відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів.

2.37. У додатковій статті "Частка перестраховика у страхових резервах" страховики наводять визначену та оцінену суму частки перестраховиків у страхових резервах кожного виду відповідно до вимог чинного законодавства. До підсумку балансу включається загальна сума частки перестраховувальника у страхових резервах.

2.38. У статті "Інші оборотні активи" відображаються суми оборотних активів, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити

окрему статтю або які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу "Оборотні активи".

2.39. У розділі III "Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття" відображається вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу, що визначається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 27 "Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 07 листопада 2003 року N 617, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2003 року за N 1054/8375 (зі змінами) (далі - Положення (стандарт) 27).

2.40. У статті "Зареєстрований капітал" наводиться зафіксована в установчих документах сума статутного капіталу, іншого зареєстрованого капіталу, а також пайовий капітал у сумі, яка формується відповідно до законодавства.

2.41. У статті "Капітал у дооцінках" наводиться сума дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів.

2.42. У статті "Додатковий капітал" відображається емісійний дохід (сума, на яку вартість продажу акцій власної емісії перевищує їхню номінальну вартість), вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу, та інші складові додаткового капіталу.

У разі якщо інформація про розмір емісійного доходу та накопичених курсових різниць відповідає ознакам суттєвості, вона розкривається у додаткових статтях "Емісійний дохід" та "Накопичені курсові різниці". До підсумку балансу включається загальна сума додаткового капіталу.

2.43. У статті "Резервний капітал" наводиться сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

2.44. У статті "Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)" відображається або сума нерозподіленого прибутку, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

2.45. У статті "Неоплачений капітал" відображається сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Ця

сума наводиться в дужках і вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

2.46. У статті "Вилучений капітал" господарські товариства відображають фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників. Сума вилученого капіталу наводиться в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу.

2.47. У додатковій статті "Інші резерви" страховиками наводяться інші компоненти власного капіталу, які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу. Сума інших резервів включається до підсумку балансу.

2.48. У статті "Відстрочені податкові зобов'язання" наводиться сума податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах, яка визначається відповідно до Положення (стандарту) 17.

2.49. У додатковій статті "Пенсійні зобов'язання" наводиться сума довгострокових зобов'язань, пов'язаних з виплатами по закінченні трудової діяльності. Сума пенсійних зобов'язань включається до підсумку балансу.

2.50. У статті "Довгострокові кредити банків" наводиться сума заборгованості підприємства банкам за отриманими від них позиками, яка не є поточним зобов'язанням.

2.51. У статті "Інші довгострокові зобов'язання" наводиться сума довгострокової заборгованості підприємства, не включена в інші статті, в яких розкривається інформація про довгострокові зобов'язання, зокрема зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки.

2.52. У статті "Довгострокові забезпечення" відображаються нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо), розмір яких на дату складання балансу може бути визначений тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок. У разі якщо сума довгострокових виплат персоналу може бути визнана суттєвою, така інформація наводиться у додатковій статті "Довгострокові забезпечення витрат персоналу". До підсумку балансу включається загальна сума довгострокових забезпечень.

2.53. У статті "Цільове фінансування" наводиться сума залишку коштів цільового фінансування і цільових надходжень, які отримані з бюджету та з інших джерел, у тому числі коштів, вивільнених від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток підприємств.

2.54. У додатковій статті "Благодійна допомога" наводиться залишок коштів (вартість товарів, робіт, послуг), отриманих у вигляді благодійної допомоги, які відповідно до законодавства звільняються від оподаткування податком на додану вартість. Інформація щодо суми благодійної допомоги наводиться у додатковій статті в межах суми цільового фінансування. До підсумку балансу включається загальна сума цільового фінансування.

2.55. У додатковій статті "Страхові резерви" страховики наводять суму резерву незароблених премій, резерву збитків або резерву належних виплат, резерву довгострокових зобов'язань та інших страхових резервів. До підсумку балансу включається загальна сума страхових резервів.

2.56. У додатковій статті "Інвестиційні контракти" страховики наводять суму за контрактами, які створюють фінансові активи чи фінансові зобов'язання і мають юридичну форму договору страхування, але які не передбачають передачу страховику значного страхового ризику, отже, не відповідають визначенню страхового контракту. Сума за інвестиційними контрактами включається до підсумку балансу.

2.57. У додатковій статті "Призовий фонд" підприємства, які провадять діяльність з випуску та проведення лотерей на території України, наводять залишок сформованого призового фонду, що підлягає виплаті переможцям лотереї відповідно до оприлюднених умов її випуску та проведення. Сума призового фонду включається до підсумку балансу.

2.58. У додатковій статті "Резерв на виплату джек-поту" підприємства, які провадять діяльність з випуску та проведення лотерей на території України, наводять залишок сформованого резерву на виплату джек-поту, не забезпеченого сплатою участі у лотереї. Інформація щодо зазначеної суми включається до підсумку балансу.

2.59. У статті "Короткострокові кредити банків" відображається сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них кредитами.

2.60. У додатковій статті "Векселі видані" відображається сума заборгованості, на яку підприємство видало векселі на забезпечення поставок (робіт, послуг) постачальників, підрядників та інших кредиторів. Сума зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу.

2.61. У статті "Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями" відображається сума довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

2.62. У статті "Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги" відображається сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселями, якщо вона наводиться в окремій статті).

2.63. У статті "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом" відображається заборгованість підприємства за усіма видами платежів до бюджету (включаючи податки з працівників підприємства). У цій статті окремо наводиться поточна кредиторська заборгованість з податку на прибуток.

2.64. У статті "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування" відображається сума заборгованості за відрахуваннями на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхування майна підприємства та індивідуальне страхування його працівників.

2.65. У статті "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці" відображається заборгованість підприємства з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату.

2.66. У додатковій статті "Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами" відображається сума авансів, одержаних від інших осіб. Сума зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу.

2.67. У додатковій статті "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками" відображається заборгованість підприємства його учасникам (засновникам), пов'язана з розподілом прибутку (дивіденди тощо) і капіталу. Інформація щодо зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу.

2.68. У додатковій статті "Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків" відображається заборгованість підприємства пов'язаним сторонам та кредиторська заборгованість з внутрішніх розрахунків, зокрема між учасниками групи тощо. Інформація щодо зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу.

2.69. У додатковій статті "Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю" страховики відображають суму кредиторської заборгованості за страховими виплатами, страховими преміями, отриманими авансами, суму кредиторської заборгованості перед страховими агентами, брокерами та посередниками і премій до сплати перестраховикам, іншу кредиторську заборгованість за страховою діяльністю. Сума зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу.

2.70. У статті "Поточні забезпечення" наводиться сума забезпечень, які планується використати протягом 12 місяців з дати балансу, для покриття витрат, щодо яких відповідне забезпечення було створено.

2.71. У статті "Доходи майбутніх періодів" відображаються доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів.

2.72. У додатковій статті "Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків" страховики наводять неамортизований залишок комісійних винагород, отримуваних від перестраховиків, які були віднесені на майбутні періоди для їх відповідності преміям, переданим у перестраховування. Інформація щодо відстрочених комісійних доходів від перестраховиків включається до підсумку балансу.

2.73. У статті "Інші поточні зобов'язання" наводяться суми зобов'язань, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включеними до інших статей, наведених у розділі "Поточні зобов'язання і забезпечення".

2.74. У розділі IV "Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття" відображаються зобов'язання, що визначаються відповідно до Положення (стандарту) 27.

2.75. У додатковому розділі V "Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду" недержавні пенсійні фонди наводять різницю між вартістю активів пенсійного фонду на звітну дату та сумою зобов'язань пенсійного фонду, що підлягають виконанню на звітну дату. Інформація щодо зазначеної вартості активів включається до підсумку балансу.

III. Зміст статей звіту про фінансові результати

3.1. Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період.

3.2. У звіті про фінансові результати наводяться доходи і витрати, які відповідають критеріям, визначеним в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку.

3.3. У статті "Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)" відображається дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у т. ч. платежі від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості) за вирахуванням наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів,

доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів.

Організації, основною діяльністю яких є торгівля цінними паперами, у цій статті відображають вартість, за якою реалізовано цінні папери, та суму винагороди за виконання інших операцій, пов'язаних з розміщенням, купівлею і продажем цінних паперів, з урахуванням відповідних вирахувань.

3.4. У додатковій статті "Чисті зароблені страхові премії" страховики наводять суму страхових премій (платежів, внесків) за договорами страхування та за договорами перестраховування з перестраховальниками протягом звітного періоду, яка включає частки страхових премій (платежів, внесків), належних страховику, зменшену на суму резерву незароблених премій на початок звітного періоду (за виключенням частки перестраховика) і збільшену на суму резерву незароблених премій на кінець звітного періоду (за виключенням частки перестраховика) та зменшену на загальну суму страхових премій (платежів, внесків), повернутих страхувальникам та перестраховальникам протягом звітного періоду. Загальна сума чистих зароблених страхових премій враховується при розрахунку валового прибутку (збитку).

3.5. У статті "Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)" відображається виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) визначається згідно з Положенням (стандартом) 9, Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 19 січня 2000 року за № 27/4248 (зі змінами), Положенням (стандартом) 30. У цій статті організації, основною діяльністю яких є торгівля цінними паперами, відображають балансову вартість реалізованих цінних паперів. Підприємства, які провадять діяльність з випуску та проведення лотерей, у цій статті наводять відрахування на створення (формування) за звітний період призового фонду, а також резерву, що покриває розмір джек-поту, не забезпечений сплатою участі у лотереї.

3.6. У додатковій статті "Чисті понесені збитки за страховими виплатами" страховики відображають різницю між загальною сумою збитків за страховими виплатами та сумою відшкодування, що належить до отримання (отриманою) від перестраховика цих збитків. Інформація за цією статтею враховується при розрахунку валового прибутку (збитку).

3.7. Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях.

3.8. У додатковій статті "Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань" страховики відображають дохід (витрати) за результатами зменшення (збільшення) резервів довгострокових зобов'язань і відповідної частки перестраховиків, крім курсових різниць та придбання або вибуття дочірніх підприємств. Інформація за цією статтею враховується при розрахунку прибутку (збитку) операційної діяльності.

3.9. У додатковій статті "Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів" страховики наводять дохід (витрати) за результатами зменшення (збільшення) інших страхових резервів, крім курсових різниць та придбання або вибуття дочірніх підприємств. Інформація за цією статтею враховується при розрахунку прибутку (збитку) операційної діяльності.

3.10. У статті "Інші операційні доходи" відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, дохід від списання кредиторської заборгованості, одержані штрафи, пені, неустойки тощо.

До цієї статті можуть наводитись додаткові статті:

"Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю", в якій відображається дохід від зміни вартості всіх активів (фінансових інструментів, інвестиційної нерухомості, біологічних активів та інших), які оцінюються за справедливою вартістю;

"Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції", в якій відображається дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних унаслідок сільськогосподарської діяльності.

До розрахунків приймається загальна сума інших операційних доходів.

3.11. У статті "Адміністративні витрати" відображаються загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства.

3.12. У статті "Витрати на збут" відображаються витрати підприємства, пов'язані з реалізацією продукції (товарів), - витрати на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції (товарів), рекламу, доставку продукції споживачам тощо.

3.13. У статті "Інші операційні витрати" відображаються собівартість реалізованих виробничих запасів, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття; відрахування на створення резерву сумнівних боргів і суми списаної безнадійної дебіторської заборгованості відповідно до Положення (стандарту) 10; втрати від знецінення запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні (фінансові) санкції; відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, а також усі інші витрати, що виникають в процесі операційної діяльності підприємства (крім витрат, що включаються до собівартості продукції (товарів, робіт, послуг)).

До цієї статті можуть наводитись додаткові статті:

"Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю", в якій відображаються витрати від зміни вартості всіх активів (фінансових інструментів, інвестиційної нерухомості, біологічних активів та інших), які оцінюються за справедливою вартістю;

"Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції", в якій відображаються витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних унаслідок сільськогосподарської діяльності.

До розрахунків приймається загальна сума інших операційних витрат.

3.14. Прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях.

3.15. У статті "Дохід від участі в капіталі" відображається дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі.

3.16. У статті "Інші фінансові доходи" відображаються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі).

3.17. У статті "Інші доходи" відображається дохід від реалізації фінансових інвестицій; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

До цієї статті окремо наводиться додаткова стаття "Дохід від благодійної допомоги", в якій наводиться сума доходу, пов'язаного з благодійною допомогою, яка відповідно до законодавства звільняється від оподаткування податком на додану вартість, що визнається у порядку, встановленому Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 "Дохід", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 року N 290, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14 грудня 1999 року за N 860/4153 (зі змінами).

До розрахунків приймається загальна сума інших доходів.

3.18. У статті "Фінансові витрати" відображаються витрати на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 31 "Фінансові витрати", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 28 квітня 2006 року N 415, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 травня 2006 року за N 610/12484 (зі змінами)).

3.19. У статті "Втрати від участі в капіталі" відображається збиток від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі.

3.20. У статті "Інші витрати" відображаються собівартість реалізації фінансових інвестицій; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі господарської діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

3.21. У додатковій статті "Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті" наводиться сума прибутку (збитку) від впливу інфляції на монетарні статті, що визначається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 22 "Вплив інфляції", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 28 лютого 2002 року N 147, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19 березня 2002 року за N 269/6557 (зі змінами). Інформація за цією статтею враховується при розрахунку прибутку (збитку) до оподаткування.

3.22. Прибуток (збиток) до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків) з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях.

3.23. У статті "Витрати (дохід) з податку на прибуток" відображається сума витрат (доходу) з податку на прибуток, визначена згідно з Положенням (стандартом) 17.

3.24. У статті "Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування" відображаються відповідно прибуток або збиток від припиненої діяльності після оподаткування та/або прибуток або збиток від переоцінки необоротних активів та груп вибуття, що утворюють припинену діяльність і оцінюються за чистою вартістю реалізації.

3.25. Чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування.

3.26. У розділі II звіту про фінансові результати наводиться інформація про інший сукупний дохід та розраховується сукупний дохід підприємства, отриманий у звітному періоді.

3.27. У статті "Дооцінка (уцінка) необоротних активів" наводиться сума дооцінки об'єктів основних засобів та нематеріальних активів, зменшена на суму уцінки таких об'єктів протягом звітного періоду в межах сум раніше проведених дооцінок, віднесення сум дооцінки до нерозподіленого прибутку (непокритого збитку).

3.28. У статті "Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів" наводиться сума зміни балансової вартості об'єктів хеджування у порядку, визначеному Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 2001 року № 559, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 19 грудня 2001 року за № 1050/6241 (зі змінами).

3.29. У статті "Накопичені курсові різниці" наводиться сума курсових різниць, які відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 10 серпня 2000 року № 193, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2000 року за № 515/4736 (зі змінами), відображаються у складі власного капіталу та визнаються в іншому сукупному доході.

3.30. У статті "Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств" наводиться частка іншого сукупного доходу асоційованих, дочірніх або спільних підприємств, облік фінансових інвестицій в які ведеться за методом участі в капіталі.

3.31. У статті "Інший сукупний дохід" наводиться сума іншого сукупного доходу, для відображення якого за ознаками суттєвості не можна

було виділити окрему статтю, або який не може бути включений до інших статей, наведених у цьому розділі.

3.32. Інший сукупний дохід до оподаткування визначається як алгебраїчна сума дооцінки (уцінки) необоротних активів, дооцінки (уцінки) фінансових інструментів, накопичених курсових різниць, частки іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств та іншого сукупного доходу.

3.33. У статті "Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом" наводиться сума податку на прибуток, що пов'язаний з іншим сукупним доходом.

3.34. У статті "Інший сукупний дохід після оподаткування" наводиться сума іншого сукупного доходу після вирахування податку на прибуток.

3.35. Сукупний дохід розраховується як алгебраїчна сума чистого фінансового результату за звітний період та іншого сукупного доходу після оподаткування.

3.36. У консолідованому звіті про фінансові результати відображається чистий фінансовий результат та сукупний дохід, що належить власникам материнської компанії та неконтрольованої частки.

3.37. У розділі III звіту про фінансові результати наводяться відповідні елементи операційних витрат (на виробництво і збут, управління та інші операційні витрати), яких зазнало підприємство в процесі своєї діяльності протягом звітного періоду, за вирахуванням внутрішнього обороту, тобто за вирахуванням тих витрат, які становлять собівартість продукції (робіт, послуг), що вироблена і спожита самим підприємством. Собівартість реалізованих товарів, запасів у цьому розділі не наводиться.

3.38. Розділ IV звіту про фінансові результати заповнюють акціонерні товариства, прості акції або потенційні прості акції яких відкрито продаються та купуються на фондових біржах, включаючи товариства, які перебувають у процесі випуску таких акцій.

3.39. У статті "Середньорічна кількість простих акцій" наводиться середньозважена кількість простих акцій, які перебували в обігу протягом звітного періоду.

3.40. У статті "Скоригована середньорічна кількість простих акцій" наводиться середньорічна кількість простих акцій в обігу, скоригована на середньорічну кількість потенційних простих акцій.

3.41. У статті "Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію" наводиться показник, що розраховується діленням різниці між сумою чистого

прибутку (збитку) і сумою дивідендів на привілейовані акції на середньорічну кількість простих акцій в обігу.

3.42. У статті "Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію" відображається показник, що розраховується діленням скоригованого чистого прибутку (збитку) на скориговану середньорічну кількість простих акцій в обігу.

3.43. Розрахунок середньорічної кількості акцій, чистого прибутку (збитку) на одну просту акцію та їх коригування здійснюється згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 24 "Прибуток на акцію", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 16 липня 2001 року N 344, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30 липня 2001 року за N 647/5838 (зі змінами).

3.44. У статті "Дивіденди на одну просту акцію" відображається показник, який розраховується шляхом ділення суми оголошених дивідендів на кількість простих акцій, за якими сплачуються дивіденди.

IV. Зміст статей звіту про рух грошових коштів

4.1. Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах (далі - грошові кошти) за звітний період.

4.2. При складанні фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту.

4.3. У звіті про рух грошових коштів розгорнуто наводяться суми надходжень та видатків грошових коштів підприємства, що виникають в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності протягом звітного періоду.

4.4. Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми у звіті наводяться окремо у складі статей щодо відповідних видів діяльності.

4.5. Негрошові операції (отримання активів шляхом фінансової оренди; бартерні операції; придбання активів шляхом емісії акцій тощо) не включаються до звіту про рух грошових коштів.

4.6. У звіті про рух грошових коштів, складеному за прямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається за сумою надходжень від операційної діяльності та сумою витрачання на

операційну діяльність грошових коштів за даними записів їх руху на рахунках бухгалтерського обліку.

4.6.1. У статті "Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)" відображаються грошові надходження від основної діяльності, тобто від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), платежів за оренду інвестиційної нерухомості з урахуванням відповідних вирахувань з доходу (податок на додану вартість, акцизний податок, інші вирахування з доходу).

4.6.2. У статті "Надходження від повернення податків і зборів" відображаються одержані з бюджету на рахунки підприємства в установах банків суми податків і зборів, окремо наводяться відшкодовані підприємству суми податкового кредиту з податку на додану вартість шляхом зарахування грошових коштів на рахунки в установах банків.

4.6.3. У статті "Надходження від цільового фінансування" відображаються одержані для здійснення видатків на операційну діяльність підприємства надходження з бюджету та державних цільових фондів, а також кошти цільового фінансування від інших осіб.

Окремо у додатковій статті "Надходження від отримання субсидій, дотацій" може бути розкрита інформація про отримані з бюджетів та державних цільових фондів суми субсидій, дотацій.

4.6.4. У додатковій статті "Надходження авансів від покупців і замовників" відображається сума одержаної попередньої оплати та авансових надходжень грошовими коштами від покупців і замовників під подальшу поставку продукції (товарів, робіт, послуг).

4.6.5. У додатковій статті "Надходження від повернення авансів" відображаються повернуті підприємству постачальниками і підрядниками суми попередньої оплати та попередньо наданих авансів грошовими коштами.

4.6.6. У додатковій статті "Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках" відображається сума одержаних підприємством відсотків (процентів) за залишками коштів на його поточних рахунках за договорами банківського рахунка.

4.6.7. У додатковій статті "Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)" відображаються одержані підприємством грошовими коштами економічні (фінансові) санкції за порушення законодавства та умов договорів.

4.6.8. У додатковій статті "Надходження від операційної оренди" відображаються суми грошових надходжень від операційної оренди, крім надходжень від оренди інвестиційної нерухомості.

4.6.9. У додатковій статті "Надходження від отримання роялті, авторських винагород" відображаються суми, отримані як винагорода за користування або за надання права за користування будь-яким авторським та суміжним правом.

4.6.10. У додатковій статті "Надходження від страхових премій" страховики відображають надходження грошей за страховими преміями.

4.6.11. У додатковій статті "Надходження фінансових установ від повернення позик" фінансові установи відображають повернення клієнтами раніше наданих позик.

4.6.12. У статті "Інші надходження" відображаються інші надходження грошових коштів від операційної діяльності, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю, або не включені до попередніх статей звіту про рух грошових коштів у результаті операційної діяльності, зокрема від реалізації оборотних активів, надходження від діяльності обслуговуючих господарств тощо.

4.6.13. У статті "Витрачання на оплату товарів (робіт, послуг)" відображаються грошові кошти, сплачені постачальникам і підрядникам за одержані товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи і надані послуги.

4.6.14. У статті "Витрачання на оплату праці" відображаються витрачені грошові кошти на виплати працівникам заробітної плати, допомоги, винагород.

4.6.15. У статті "Витрачання на оплату відрахувань на соціальні заходи" відображається сума сплаченого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

4.6.16. У статті "Витрачання на оплату зобов'язань з податків і зборів" відображається загальна сума сплачених до бюджету податків і зборів.

4.6.17. У додатковій статті "Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток" відображається сума сплаченого до бюджету податку на прибуток за умови, що податок конкретно не ототожнюється з фінансовою або інвестиційною діяльністю.

4.6.18. У додатковій статті "Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість" відображається сума сплаченого до бюджету податку на додану вартість.

4.6.19. У додатковій статті "Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів" відображаються суми сплачених інших податків і зборів (крім податку на додану вартість, податку на прибуток, зобов'язань із загальнообов'язкового державного соціального страхування).

4.6.20. У додатковій статті "Витрачання на оплату авансів" відображаються суми попередньої оплати та авансових платежів постачальникам та підрядникам за товарно-матеріальні цінності (роботи, послуги), що будуть поставлені (виконані, надані).

4.6.21. У додатковій статті "Витрачання на оплату повернення авансів" відображається сума попередньої оплати та авансових платежів, яку підприємство повернуло покупцям і замовникам.

4.6.22. У додатковій статті "Витрачання на оплату цільових внесків" відображається сума сплачених цільових та благодійних внесків.

4.6.23. У додатковій статті "Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами" страховики відображають суми, сплачені клієнтам за страховими контрактами.

4.6.24. У додатковій статті "Витрачання фінансових установ на надання позик" фінансові установи відображають суми позик, наданих клієнтам.

4.6.25. У статті "Інші витрачання" наводиться сума використаних грошових коштів на інші напрями операційної діяльності, для відображення якої за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або яка не включена до попередніх статей звіту про рух грошових коштів.

4.7. У звіті про рух грошових коштів, складеному за непрямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування.

4.7.1. У статті "Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування" відображається прибуток або збиток до оподаткування за звітний період, наведений у звіті про фінансові результати.

4.7.2. У статті "Амортизація необоротних активів" відображається нарахована протягом звітного періоду амортизація на необоротні активи.

4.7.3. У статті "Збільшення (зменшення) забезпечень" відображається зміна (у графі "Надходження" - збільшення, у графі "Видаток" - зменшення) у складі забезпечень наступних витрат і платежів, які не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

4.7.4. У статті "Збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць" у графі "Надходження" відображаються збитки, у графі "Видаток" - прибутки від курсових різниць внаслідок перерахунку грошових коштів та їх еквіваленти в іноземній валюті.

4.7.5. У статті "Збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій" у графі "Надходження" відображається збиток, у графі "Видаток" - прибуток від володіння фінансовими інвестиціями (дивіденди,

відсотки тощо) та їх реалізації, а також від продажу інвестиційної нерухомості, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, інших довгострокових активів, від обміну оборотних активів на необоротні активи і фінансові інвестиції, від неопераційних курсових різниць, інші прибутки і збитки від інвестиційної та фінансової діяльності (без урахування витрат на сплату відсотків, якщо вони розкриваються у звіті в окремій статті).

У разі відповідності ознакам суттєвості інформації про складові цієї статті для її розкриття підприємство може окремо навести такі додаткові статті: "Прибуток (збиток) від участі в капіталі", "Зміна вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю, та дохід (витрати) від первісного визнання", "Збиток (прибуток) від реалізації необоротних активів, утримуваних для продажу, та груп вибуття", "Збиток (прибуток) від реалізації фінансових інвестицій", "Зменшення (відновлення) корисності необоротних активів".

До розрахунків приймається загальна сума за статтею.

4.7.6. У додатковій статті "Фінансові витрати" відображаються витрати, включені до фінансового результату та наведені в статті "Фінансові витрати" звіту про фінансові результати.

4.7.7. У статті "Зменшення (збільшення) оборотних активів" у графі "Надходження" відображається зменшення, у графі "Видаток" - збільшення статей оборотних активів (крім статей "Грошові кошти та їх еквіваленти", "Поточні фінансові інвестиції" та інших статей неопераційних оборотних активів), що відбулись протягом звітного періоду. При цьому не враховуються зміни в складі оборотних активів, які є наслідком негрошових операцій інвестиційної діяльності (обмін на необоротні активи, фінансові інвестиції тощо) та фінансової діяльності (виплата дивідендів або погашення зобов'язань з фінансової оренди виробничими запасами, продукцією, товарами тощо, негрошові внески до статутного капіталу, включення фінансових витрат до собівартості продукції тощо) або виправлення помилок минулих років. Окрім того, не враховується зміна дебіторської заборгованості поточного податку на прибуток і зменшення дебіторської заборгованості за іншими платежами до бюджету внаслідок зарахування кредиторської заборгованості за поточним податком на прибуток, а також не враховуються зміни в складі дебіторської заборгованості за розрахунками з податку на додану вартість, які є наслідком інвестиційної діяльності.

При визначенні змін статей оборотних активів не враховується зменшення статей внаслідок переведення оборотних активів до складу групи вибуття, збільшення дебіторської заборгованості внаслідок відображення

операцій з реалізації інвестиційної нерухомості, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття і зменшення зазначеної дебіторської заборгованості внаслідок її погашення.

У разі відповідності ознакам суттєвості інформації про складові цієї статті для її розкриття підприємство може з урахуванням зазначених обмежень окремо навести такі додаткові статті: "Збільшення (зменшення) запасів", "Збільшення (зменшення) поточних біологічних активів", "Збільшення (зменшення) дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги", "Зменшення (збільшення) іншої поточної дебіторської заборгованості", "Зменшення (збільшення) витрат майбутніх періодів", "Зменшення (збільшення) інших оборотних активів".

До розрахунків приймається загальна сума за статтею.

4.7.8. У статті "Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань" у графі "Надходження" відображається збільшення, у графі "Видаток" - зменшення у статтях розділу балансу "Поточні зобов'язання" (крім статей "Короткострокові кредити банків", "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями", "Поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками", "Поточні забезпечення", сум зобов'язань за відсотками та інших зобов'язань, не пов'язаних з операційною діяльністю). При цьому не враховуються зміни в складі поточних зобов'язань, які є наслідком негрошових операцій з включення поточних зобов'язань до групи вибуття, інвестиційної діяльності та фінансової діяльності (погашення поточного зобов'язання шляхом передачі необоротних активів і фінансових інвестицій, зарахування внесків до капіталу тощо) або виправлення помилок минулих років. При визначенні суми збільшення (зменшення) поточних зобов'язань не враховується зменшення суми зобов'язань: з поточного податку на прибуток унаслідок його сплати та враховується зменшення суми зобов'язання з поточного податку на прибуток унаслідок його списання і визнання доходу; з податку на додану вартість, що виникає внаслідок інвестиційної діяльності. При визначенні суми збільшення (зменшення) доходів майбутніх періодів не враховується зміна доходів майбутніх періодів унаслідок їх утворення від операцій з коштами цільового фінансування, подальшого їх визнання доходами поточного періоду, повернення коштів цільового фінансування, зменшення доходів майбутніх періодів унаслідок включення до групи вибуття.

У разі відповідності ознакам суттєвості інформації про складові цієї статті для її розкриття підприємство може з урахуванням зазначених обмежень окремо навести такі додаткові статті: "Збільшення (зменшення) поточної

кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги", "Збільшення (зменшення) поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом", "Збільшення (зменшення) поточної кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування", "Збільшення (зменшення) поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці", "Збільшення (зменшення) доходів майбутніх періодів", "Збільшення (зменшення) інших поточних зобов'язань".

До розрахунків приймається загальна сума за статтею.

4.7.9. У статті "Грошові кошти від операційної діяльності" відображається різниця між сумами надходжень та видатків після коригування податку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування.

4.7.10. У статті "Сплачений податок на прибуток" відображається використання грошових коштів для сплати податку на прибуток за умови, що вони конкретно не ототожнюються з фінансовою або інвестиційною діяльністю.

4.7.11. У додатковій статті "Сплачені відсотки" відображаються суми грошових коштів, використаних на сплату відсотків за користування позиковим капіталом, використаним в операційній діяльності, окрім сум сплачених відсотків, які капіталізуються.

4.8. У статті "Чистий рух коштів від операційної діяльності" відображається результат руху коштів від операційної діяльності.

4.9. Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях розділу балансу "Необоротні активи" та статті "Поточні фінансові інвестиції".

4.10. У статті "Надходження від реалізації фінансових інвестицій" відображають суми грошових надходжень від продажу акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток у капіталі інших підприємств (інші, ніж надходження за такими інструментами, що визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

4.11. У статті "Надходження від реалізації необоротних активів" відображається надходження грошових коштів від продажу інвестиційної нерухомості, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, а також інших довгострокових необоротних активів (крім фінансових інвестицій).

4.12. У статті "Надходження від отриманих відсотків" відображаються надходження грошових коштів у вигляді відсотків за позики, надані іншим

сторонам (інші, ніж позики, здійснені фінансовою установою) за фінансовими інвестиціями в боргові цінні папери, за використання переданих у фінансову оренду необоротних активів тощо.

4.13. У статті "Надходження від отриманих дивідендів" відображаються суми грошових надходжень у вигляді дивідендів від володіння акціями або частками у капіталі інших підприємств (крім виплат за такими інструментами, які визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

4.14. У статті "Надходження від деривативів" відображаються надходження грошових коштів, зокрема від ф'ючерсних контрактів, форвардних контрактів, контрактів "своп" та опціонів (за винятком тих контрактів, які укладаються для основної діяльності підприємства, або коли надходження класифікуються як фінансова діяльність).

4.15. У додатковій статті "Надходження від погашення позик" підприємствами (крім фінансових установ) відображаються надходження грошових коштів від повернення авансів та позик, наданих іншим сторонам, пов'язаних з інвестиційною діяльністю.

4.16. У додатковій статті "Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці" відображається надходження грошових коштів від продажу дочірніх підприємств та інших господарських одиниць (за вирахуванням грошових коштів, які були реалізовані у складі майнового комплексу).

4.17. У статті "Інші надходження" відображаються надходження, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не включені до попередніх статей цього розділу звіту про рух грошових коштів.

4.18. У статті "Витрачання на придбання фінансових інвестицій" відображаються виплати грошових коштів для придбання акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток участі у спільних підприємствах (інші, ніж виплати за такими інструментами, що визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

4.19. У статті "Витрачання на придбання необоротних активів" відображаються виплати грошових коштів для придбання (створення) основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів (крім фінансових інвестицій). У цій статті також відображаються суми сплачених відсотків, якщо

вони включені до вартості будівництва (створення, вирощування тощо) необоротних активів.

4.20. У статті "Виплати за деривативами" відображаються виплати грошових коштів за деривативами, зокрема ф'ючерсними контрактами, форвардними контрактами, контрактами "своп" та опціонами тощо (за винятком випадків, коли такі контракти укладаються для операційної діяльності підприємства або виплати класифікуються як фінансова діяльність).

4.21. У додатковій статті "Витрачання на надання позик" підприємствами (крім фінансових установ) відображаються виплати грошових коштів для надання авансів та позик, пов'язаних з інвестиційною діяльністю.

4.22. У додатковій статті "Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці" відображаються виплати грошових коштів на придбання дочірніх підприємств та інших господарських одиниць (за вирахуванням грошових коштів, придбаних у складі майнового комплексу).

4.23. У статті "Інші платежі" відображаються інші платежі, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не включені до попередніх статей цього розділу звіту про рух грошових коштів.

4.24. У статті "Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності" відображається результат руху коштів від інвестиційної діяльності.

4.25. Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається на основі змін у статтях балансу за розділом "Власний капітал" та статтях, пов'язаних з фінансовою діяльністю, у розділах балансу: "Забезпечення наступних витрат і платежів", "Довгострокові зобов'язання" і "Поточні зобов'язання".

4.26. У статті "Надходження від власного капіталу" відображаються надходження грошових коштів від розміщення акцій та інших операцій, що приводять до збільшення власного капіталу.

4.27. У статті "Отримані позики" відображаються надходження грошових коштів у результаті утворення боргових зобов'язань (позик, векселів, облігацій, а також інших видів короткострокових і довгострокових зобов'язань, не пов'язаних з операційною й інвестиційною діяльністю).

4.28. У додатковій статті "Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві" відображаються надходження грошових коштів від продажу частки в дочірньому підприємстві, яка не привела до втрати контролю.

4.29. У статті "Інші надходження" відображаються інші надходження грошових коштів, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не включені до попередніх статей цього розділу звіту про рух грошових коштів.

4.30. У статті "Витрачання на викуп власних акцій" відображаються виплати грошових коштів для придбання власних акцій.

4.31. У статті "Витрачання на погашення позик" відображаються виплати грошових коштів для погашення отриманих позик.

4.32. У статті "Витрачання на сплату дивідендів" відображаються суми дивідендів, сплачені грошовими коштами.

4.33. У додатковій статті "Витрачання на сплату відсотків" відображаються суми грошових коштів, використаних на сплату відсотків за користування позиковим капіталом, використаним у фінансовій діяльності, окрім сум сплачених відсотків, які капіталізуються.

4.34. У додатковій статті "Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди" відображаються сума сплаченої заборгованості з фінансової оренди.

4.35. У додатковій статті "Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві" відображаються виплати грошових коштів на придбання додаткової частки в дочірньому підприємстві.

4.36. У додатковій статті "Витрачання на виплати неконтрольованим часткам в дочірніх підприємствах" в консолідованому звіті про рух грошових коштів відображаються виплати грошових коштів неконтрольованим часткам в дочірніх підприємствах.

4.37. У статті "Інші платежі" відображаються платежі, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не включені до попередніх статей цього розділу звіту про рух грошових коштів.

4.38. У статті "Чистий рух коштів від фінансової діяльності" відображається результат руху коштів від фінансової діяльності.

4.39. У статті "Чистий рух коштів за звітний період" відображається сума різниць між сумою грошових надходжень та видатків, відображених у статтях: "Чистий рух коштів від операційної діяльності", "Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності" та "Чистий рух коштів від фінансової діяльності".

4.40. У статті "Залишок коштів на початок року" відображається залишок грошових коштів на початок року, наведений у балансі.

4.41. У статті "Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів" відображається сума збільшення або зменшення (наводиться у дужках) залишку

грошових коштів у результаті перерахунку іноземної валюти при зміні валютних курсів протягом звітнього періоду.

4.42. У статті "Залишок коштів на кінець року" наводиться різниця між сумою грошових надходжень та видатків, відображених у статтях "Залишок коштів на початок року", "Чистий рух коштів за звітний період" та "Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів". Розрахований таким чином показник повинен дорівнювати наведеному в балансі залишку грошових коштів та грошових еквівалентів на кінець звітнього періоду.

V. Зміст статей звіту про власний капітал

5.1. Метою складання звіту про власний капітал є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітнього періоду.

5.2. Підприємства у графах звіту про власний капітал, в яких зазначаються складові власного капіталу, наводять лише ті з них, які зазначені у балансі. У консолідованому звіті про власний капітал також наводиться інформація про зміни у власному капіталі в розрізі неконтрольованої частки.

5.3. Для забезпечення порівняльного аналізу інформації до річного звіту про власний капітал підприємства додають звіт про власний капітал за попередній рік.

5.4. У статтях "Залишок на початок року" та "Залишок на кінець року" відображають суми власного капіталу на початок (не скоригований залишок) і кінець року.

5.5. У статтях "Зміна облікової політики", "Виправлення помилок" та "Інші зміни" відображаються суми коригувань, передбачених Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 року N 137, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 21 червня 1999 року за N 392/3685 (зі змінами).

5.6. У статті "Скоригований залишок на початок року" відображається залишок власного капіталу на початок звітнього року після внесення відповідних коригувань.

5.7. У статті "Чистий прибуток (збиток) за звітний період" відображається сума чистого прибутку (збитку) зі звіту про фінансові результати.

5.8. У статі "Інший сукупний дохід за звітний період" відображається сума іншого сукупного доходу за звітний період зі звіту про фінансові

результати. У додаткових статтях може наводитися інформація про складові іншого сукупного доходу, у разі якщо така інформація відповідає критеріям суттєвості.

5.9. У статтях розділу "Розподіл прибутку" наводяться суми виплат власникам (дивіденди), дані про спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу та відрахування до резервного капіталу. Суб'єктами державного (комунального) сектору економіки у додаткових статтях наводиться інформація про суму чистого прибутку, що має бути сплачена до бюджету відповідно до законодавства, дані про спрямування прибутку до спеціальних (цільових) фондів, та на матеріальне заохочення.

5.10. У статтях розділу "Внески учасників" наводяться дані про внески до зареєстрованого капіталу підприємства та погашення заборгованості з капіталу (зміни неоплаченого капіталу в результаті збільшення або зменшення дебіторської заборгованості учасників за внесками до зареєстрованого капіталу підприємства).

5.11. У статтях розділу "Вилучення капіталу" наводяться дані про зменшення власного капіталу підприємства внаслідок викупу акцій (часток) власної емісії, перепродаж чи анулювання викуплених акцій (часток), вилучення частки в капіталі, зменшення номінальної вартості акцій, або інші зміни в капіталі, зокрема придбання (продаж) неконтрольованої частки в дочірньому підприємстві.

5.12. У статті "Разом змін у капіталі" наводиться підсумок змін у складі власного капіталу за звітний період.

**Директор Департаменту податкової,
митної політики та методології
бухгалтерського обліку**

М. О. Чмерук